

2016•2017
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef
De hervorming van de inleidingszitting

Promotor :
Prof. dr. Stefaan VOET

Fatima Ahmad
Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

2016•2017
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

De hervorming van de inleidingszitting

Promotor :
Prof. dr. Stefaan VOET

Fatima Ahmad
Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

SAMENVATTING

Het tijdsbestek dat de burgerlijke rechtspleging in België beslaat, heeft hoge toppen bereikt. Deze masterscriptie werpt een blik op de hervorming van de inleidingszitting zoals voorgesteld in het Justitieplan van de huidige legislatuur onder minister Geens. Deze inleidingszitting zou worden vervangen naar voorbeeld van het Nederlandse model, door de comparitie na antwoord.

Eerst werd een onderzoek gedaan naar de burgerlijke rechtspleging zoals zij anno 2017 geldt in België, door processuele beginselen en de ingereedheidbrenging van de zaak te bestuderen. Het onderzoek ziet daar problemen met de actieve rol van de rechter, die later in het voorontwerp van de wet die wordt voorgesteld voor de hervorming, ook een reden vormt voor het neerhalen van het voorontwerp.

De focus van de centrale onderzoeksvraag lag uiteindelijk bij de verschillende actoren die betrokken zijn in deze rechtspleging. Het voorontwerp werd in 2016 aan bepaalde actoren voorgelegd, die er mede voor hebben gezorgd dat er (voorlopig) geen wetsontwerp is gekomen voor de hervorming van de inleidingszitting.

Na het bestuderen van de hervormingsvoorstellen, werd er een blik geworpen op de civiele rechtspleging in Nederland, en in het bijzonder de conclusie na antwoord. Dit is een succesverhaal, dat intussen bijgestuurd wordt door het "KEI-voorstel" (Programma Kwaliteit en Innovatie rechtspraak). De gehanteerde termijnen en verplichtingen tijdens de ingereedheidbrenging van zaken, werken zeer goed in Nederland.

Door de vergelijking te maken tussen de hervormingsvoorstellen in België en het geldend systeem in Nederland, kon worden geconcludeerd dat het Belgisch voorstel enorm veel tekortkomingen vertoont en een groter voorbeeld kan nemen aan Nederland. Het huidig voorstel is niet voldoende om de onderzochte actoren – overheid, advocaten en partijen – tevreden te stellen, het is zelfs een tekortkoming van de rechten van partijen.

De conclusie legt alle aspecten bij elkaar en daar uit blijkt dat de belangrijke spelers binnen het burgerlijk proces geen vrede zullen en kunnen nemen met de afschaffing van de inleidingszitting voor de rechtbanken van koophandel. Er zullen veel meer praktijkgerichte onderzoeken moeten plaatsvinden om het beoogde doel van efficiëntie en snelheid te bereiken. De inleidingszitting zou kunnen worden afgeschaft, en kan zelfs de burgerlijke rechtspleging ten goede komen. De manier waar op, zal meer op het systeem van Nederland moeten gelijken.

DANKWOORD

Het motto waaronder ik mijn jaren aan de Universiteit Hasselt heb geleefd is: *"the only place where success comes before work, is in the dictionary"*.

Om van mijn masterscriptie een succes te maken, zijn er heel wat mensen die hiertoe hun bijdrage hebben geleverd.

Allereerst wens ik mijn promotor, professor Stefaan Voet, te bedanken, voor het aanreiken van een brandend actueel onderwerp waardoor mijn interesse in het gerechtelijk recht alleen maar groter is geworden. Bovendien wens ik mijn co-promotor, mevrouw Els Vandesande te bedanken, voor haar ontzettend goede begeleiding in elke stap van dit werk. Zonder haar fenomenale tips, geduld en inspiratie, had ik hier nooit van gemaakt wat het nu is geworden.

Daarnaast wil ik graag een oprecht bedankje richten aan mijn familie, in het bijzonder aan mijn ijzersterke zussen en schoonbroers. Van mijn eerste stapjes in de wereld, tot mijn grote stap in de wereld vandaag, heb ik hun steun geen seconde moeten missen. Iedere blok stonden zij klaar om naar mij te luisteren en mij te motiveren. In elke fase van mijn leven, hebben ze mij geïnspireerd met wat ze doen en wie ze zijn. Dank jullie wel, Sumara, Hara, Pieter-Jan en Bert.

Ook wens ik mijn grote steun en toeverlaat, liefde van mijn leven en beste vriend te bedanken. Mijn partner Brent, die al 9 jaar enorm hard in mij gelooft. Ondanks je minimale kennis van het juridisch jargon, was je er altijd om mij te helpen herhalen tijdens de examenperiode. Je hebt mij al die jaren gemotiveerd om mijn doel te bereiken en mij geleerd om het beste uit mezelf te halen. The sky is the limit, bedankt Brent!

Tot slot gaat er een bedankje uit naar de mensen die tijdens de zware studie ook hebben gezorgd voor de nodige ontspanning of een luisterend oor. In het bijzonder Gwenaël voor het nalezen van mijn thesis. Bedankt, vrienden en familie, want aan elk deeltje *"success"* uit mijn motto, heeft ieder van jullie zijn steentje bijgedragen.

Fatima

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	1
DANKWOORD	3
LIJST VAN AFKORTINGEN	7
ONDERDEEL 1: INLEIDING	9
A. ONDERZOEKSOPZET	9
1° ONDERWERP	9
2° PROBLEEMSTELLING	9
3° ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSMETHODE	10
ONDERDEEL 2: DE BURGERLIJKE PROCEDURE IN BELGIË	13
A. GEDINGINLEIDING	13
B. DE INGEREEDHEIDBRENGING	16
1° BEHANDELING IN KORT DEBAT	17
2° SCHRIFTELIJKE VERSCHIJNING	17
3° BEHANDELING OP TEGENSpraak	18
C. HERVORMINGEN IN HET PROCESRECHT (1992-2007)	23
1° DE WET VAN 3 AUGUSTUS 1992	24
2° DE WET VAN 26 APRIL 2007	25
3° ROL VAN DE RECHTER	26
ONDERDEEL 3: HERVORMING VAN DE INLEIDINGSZITTING	29
A. INLEIDEND DEEL	29
B. VOORONTWERP POTPOURRI IV	29
C. KRITIEK OP HET VOORONTWERP POTPOURRI IV	32
ONDERDEEL 4: DE CIVIELE PROCEDURE IN NEDERLAND	39
A. RECENTE WIJZIGINGEN	39
1° NIEUW PROCESRECHT ANNO 2002	39
2° KEI-PROGRAMMA	40
B. VERSCHILLENDE PROCEDURES	42
C. DE DAGVAARDING	44
1° DE STELPLICHT EN BEWIJSLAST	44

2° DE SUBSTANTIËRINGSPLICHT	45
3° DE BEWIJSAANDRAAGPLICHT	47
4° TERMIJN	47
D. VERLOOP VAN DE PROCEDURE	48
1° COMPARITIE NA ANTWOORD	48
2° ROL VAN DE RECHTER	50
3° MONDELINGE BEHANDELING EN PLEIDOOI	52
ONDERDEEL 5: DE COMPARITIEPRAKTIJK – BELGIË VS. NEDERLAND	53
A. WERKT COMPARITIE IN NL?	53
B. EEN COPY-PASTE?	55
ONDERDEEL 6: BETROKKEN ACTOREN	57
A. RECHTSZOEKENDEN	57
B. OVERHEID	58
C. ADVOCATUUR	58
CONCLUSIE	61
BIBLIOGRAFIE	65
WETGEVING	65
RECHTSPRAAK	66
RECHTSLEER	66
BOEKEN	66
TIJDSCHRIFTEN	69
INTERNETBRONNEN	71

LIJST VAN AFKORTINGEN

B.W.	Burgerlijk Wetboek
Cass.	Hof van Cassatie
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
Ger. W.	Gerechtelijk Wetboek
HRJ	Hoge Raad voor de Justitie
KEI	Kwaliteit en Innovatie Rechtspraak
LR	Landelijk Procesreglement Rechtbanken
NVvR	Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak
OVB	Orde van Vlaamse Balies
Rv.	Wetboek voor Burgerlijke Rechtsvordering
RvS	Raad van State

ONDERDEEL 1: INLEIDING

A. ONDERZOEKSOPZET

1° Onderwerp

1. Reeds tijdens de bachelor opleiding werd mijn interesse voor het burgerlijk recht aangewakkerd. Tijdens het eerste hoorcollege gerechtelijk recht hoorde ik de professor zeggen: “*het merendeel van de afgestudeerde masters kent de basis van de procedureregels niet*”. Reden te meer om mij er in te verdiepen in het kader van mijn masterthesis, alvorens ik de stap naar het advocatuur zet. De inleidingszitting en wat er aan vooraf gaat is de basis van het proces. Het vlotte verloop van dat proces zal aan onze cliënten een beeld geven over de werking van justitie. Het geeft weer hoe wij als jonge mensen opgeleid worden tot kritische en redelijke juristen, met voldoende kennis van de procedure en de mogelijkheden.

2. Binnen het gerechtelijk landschap zijn er de laatste jaren veel veranderingen op til, waaronder de hervorming van de inleidingszitting. Het onderwerp is brandend actueel, roept veel vragen op en is erg boeiend om rechtsvergelijkend te onderzoeken. Dit alles heeft mij overtuigd om hier een onderzoek over te voeren voor de slotfase van mijn opleiding. Om een vlot leesbare en overzichtelijke thesis te schrijven, zal ik niet enkel een theoretisch kader schetsen over de hervorming van de inleidingszitting in België. Er wordt rechtsvergelijkend onderzoek gedaan door het procesrecht in Nederland onder de loep te nemen. Tot slot is het de bedoeling een sterke conclusie te maken, niet alleen over het onderscheid tussen beide landen, maar ook over de effecten van deze hervorming in België op verschillende actoren, zoals de Orde van Vlaamse Balies. Gezien de actualiteitswaarde van het onderwerp heb ik in de loop van het jaar verschillende aanpassingen moeten maken in mijn thesis.

2° Probleemstelling

3. *Life is short but trials are long*. De hervormingen binnen het gerechtelijk landschap zijn een veel besproken onderwerp anno 2017. Inmiddels hebben er reeds veel veranderingen plaatsgevonden, en minister van justitie, Koen Geens werkt hier aan verder met een groot justitieplan onder de noemer ‘Potpourri’. Dit justitieplan bestaat uit verschillende luiken, maar in deze masterscriptie dieper zal worden ingegaan op de hervormingen binnen het burgerlijk procesrecht. Men wilt de burgerlijke rechtspleging grondig hervormen, om de procedures voor hoven en rechtbanken sneller en efficiënter te laten verlopen, maar ook om de burgers kwalitatieve en betaalbare rechtspraak te bieden, liefst binnen een jaar na het instellen van de vordering.¹

¹ Algemene beleidsnota justitie, *Parl. St.* Kamer 2015-16, nr. 54-1428/008, 12.

4. Eén van de veranderingen die men tracht in te voeren, is de hervorming van de inleidingszitting. Dit is het algemeen kader van deze masterscriptie en het voornaamste onderwerp waar dit werk zich op zal focussen. In België is de duurtijd en het kostenplaatje van civiele procedures een groot probleem. Een grondige hervorming van de burgerlijke rechtspleging dringt zich op. Daarom werd er een proefproject voorgesteld voor de rechtbanken van koophandel, waarbij men de dagvaardingstermijn wilt verlengen. De dagvaarding van de eisende partij zou zeer gemotiveerd moeten zijn, en hierop moet een antwoordconclusie volgen van de verwerende partij. Op die manier krijgt de rechter meer tijd om het rechtsgeschil te begrijpen en de partijen tot een akkoord te brengen. De rechter kan dan op de inleidingszitting de zaak onmiddellijk afhandelen, een bemiddelingsprocedure opstarten, pogen te onderhandelen of een vonnis bij verstek wijzen. Slechts indien al deze mogelijkheden geen oplossing bieden, volgt er een terechtzitting. Het voornaamste doel van de hervorming van de inleiding is – althans volgens het justitieplan – het vermijden van een zitting om enkel pleitdata af te spreken en daarnaast wilt men ook bemiddeling promoten.²

5. Het idee van deze hervorming is geïnspireerd op het Nederlands rechtssysteem. Daarom zal deze masterscriptie zich ook toeleunen op het Nederlandse procesrecht. Maar de vraag die opkomt is of het Nederlands systeem wel efficiënt en voordelig is. Ook voornamelijk is de vraag waarom er behoefte was aan dit systeem in Nederland. Moeten wij in België een 'copy-paste' doen van het Nederlandse systeem, of zijn daar ook gebreken? Het Nederlands systeem van comparitie na antwoord wordt besproken en daarbij wordt gezocht naar de positieve en negatieve elementen voor de burgerlijke rechtspleging.

6. De nakende hervorming roept uiteraard heel wat vragen op die de basis zullen vormen van dit werk. Zo is de hervorming volgens het justitieplan wel gericht op efficiëntie. Maar wie haalt hier het grootste voordeel uit? Zijn het de rechtszoekenden, of eerder de overheid? Hier stuiten we op een belangrijk probleem. Welke voordelen en nadelen zijn er verbonden aan het systeem? Dit dient besproken te worden per categorie van actoren die belang hebben bij deze hervorming. Niet enkel de procespartijen en de overheid zijn hier belangrijk, maar ook de Orde van Vlaamse Balies, advocaten, magistraten en justitie als geheel komen aan bod. Dit zal dan ook de centrale probleemstelling uitmaken. In dit werk wordt er op zoek gegaan naar het politieke aspect van de hervorming, namelijk: wie heeft er het meeste baat aan de vernieuwde situatie? En wie zou er het grootste voordeel moeten halen uit zo'n hervorming?

3° Onderzoeksvragen en onderzoeksmethode

7. De centrale onderzoeksvraag is volgende: "Welke actoren zullen het meeste voordeel dan wel nadeel halen uit de hervorming van de inleidingszitting?" Om hier een

² Algemene beleidsnota justitie, *Parl. St.* Kamer 2015-16, nr. 54-1428/008, 13-14.

antwoord op te kunnen formuleren, moeten er bepaalde deelaspecten worden onderzocht aan de hand van de hierna opgesomde subonderzoeksvragen.

8. De eerste subonderzoeksvraag is hoe het huidig systeem van burgerlijke rechtspleging er uit ziet in België? Dit is een louter beschrijvende onderzoeksvraag.

Volgende vraagstukken moeten hiervoor worden bestudeerd.

- Hoe wordt het geding ingeleid en in gereedheid gebracht?
- Welke problemen zijn er in het verleden geweest met betrekking tot dit onderwerp, en welke maatregelen werden er toen getroffen?

Om deze vragen te beantwoorden werd gekozen voor een klassieke bronnenstudie, waarbij vooral wetgeving wordt bestudeerd. In het bijzonder het Gerechtelijk Wetboek, dat de basis vormt van de burgerlijke procedure. Hierbij wordt ook de evolutie van dit wetboek nader bekeken, in het licht van twee grote wetswijzigingen die ook in dit onderdeel worden besproken. Ook relevante rechtsleer en rechtspraak zullen worden onderzocht, waarbij de rechtspraak van het Hof van Cassatie als hoogste rechtscollège van ons land belang geniet.

9. Of de voorgestelde hervorming van de burgerlijke rechtspleging, en in het bijzonder de procedure voor de rechtbanken van koophandel wenselijk is, is de tweede onderzoeksvraag. De vraagstukken die voor deze subonderzoeksvraag moeten worden onderzocht zijn:

- Waarom is er in de eerste plaats een hervorming nodig?
- Hoe ziet de voorgestelde hervorming er uit, en is het in de praktijk wel mogelijk om wetswijzigingen in te voeren die nodig zijn om dit proefproject definitief te maken?

Deze vraag is ook beschrijvend. Er wordt onderzoek gevoerd op basis van voorbereidende werken zoals het Justitieplan, wetsontwerpen en wetsvoorstellen, maar ook adviezen van verschillende instanties en actoren zoals de OVB en Raad van State. Ook de visie van een aantal processualisten wordt hier onder de loep genomen, dewelke voornamelijk uit rechtsleer wordt geput.

10. Vervolgens wordt overgegaan naar de derde subonderzoeksvraag: Is het systeem van comparitie na antwoord in Nederland efficiënt? Om deze vraag te beantwoorden moeten volgende kwesties worden onderzocht:

- Hoe ziet het Nederlandse procesrecht en het systeem van ingereedheidbrenging in elkaar?
- Welke hervormingen hebben plaatsgevonden in het burgerlijk recht en welke plaats heeft de comparitie na antwoord daar in? Met andere woorden: deze masterproef zoekt uit wat de rechtsbasis was van het invoeren van het comparitiesysteem alvorens een antwoord te kunnen geven op de efficiëntie ervan.

Deze beschrijvende vraag wordt opgelost aan de hand van zowel wetgeving, rechtspraak en rechtsleer. Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering speelt een centrale rol hierin.

11. De vierde subonderzoeksvraag is of het systeem van comparitie, zoals het werkt in Nederland, ook met dezelfde aanpak en rechtsgronden kan worden ingevoerd in België? Hiervoor wordt gekeken of dit juridisch wel mogelijk is binnen het Belgisch recht. De hervorming van de inleidingszitting in België wordt vergeleken met het huidige systeem in Nederland.

Voor deze vraag wordt van een klassieke bronnenstudie overgestapt naar een rechtsvergelijkend onderzoek. De burgerlijke rechtspleging in België en in Nederland worden met elkaar vergeleken op basis van de antwoorden op de vorige vragen. De focus zal liggen op de ingereedheidbrenging van zaken.

12. De laatste subonderzoeksvraag is deze met betrekking tot de betrokken actoren in de hervorming. De bevindingen in dit onderdeel zullen leiden tot het beantwoorden van de centrale probleemstelling. Per categorie zal aan de hand van de bevindingen in de vorige hoofdstukken gezocht worden naar de voor- en nadelen voor verschillende actoren zoals de rechtszoekenden, advocaten en overheid. Hier zal ook een eigen insteek niet ontbreken.

13. Als al de opgesomde vragen een antwoord hebben gekregen, zal het opzet van de masterscriptie compleet zijn en kan de centrale onderzoeksvraag worden beantwoord. De conclusie zal moeten uitmaken of de hervorming al dan niet wenselijk is, en voornamelijk voor wie dit zo is. Uiteraard met een rechtsvergelijkende insteek naar het Nederlandse systeem.

ONDERDEEL 2: DE BURGERLIJKE PROCEDURE IN BELGIË

14. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de verschillende wijzigingen in het gerechtelijk recht in België, om daarna te belanden op de wijzigingen die zeer actueel en het onderwerp van deze masterthesis zijn: het wijzigen van de inleidingszitting in het kader van deze Potpourri-wetten. Eerst wordt de ingereedheidbrenging van het burgerlijk proces besproken, met een focus op de nodige termijnen en vormvereisten. Tot slot zal er ook een uiteenzetting zijn over de voor- en nadelen voor de verschillende Belgische actoren, met een nadruk op de OVB en advocaten.

Er is al veel inkt gevloeid over de zogenaamde gerechtelijke achterstand in het Belgisch procesrecht. Dit is zowel bij de wetswijziging in 1992 als 2007 de belangrijkste motivatie geweest tot hervormingen. Ook nu, in het kader van Potpourri IV is de gerechtelijke achterstand verkleinen de grootste motivatie. In het kader van deze thesis zullen enkel de hervormingen betreffende de ingereedheidbrenging worden besproken.

A. GEDINGINLEIDING

15. Om te begrijpen waar de hervormingen voor staan, wordt eerst een woordje uitleg verschaft bij de burgerlijke rechtspleging. Een aantal vragen die in dit onderdeel aan bod zullen komen zijn de basis van de eerste subonderzoeksvraag. Namelijk: hoe werkt het systeem in België? Wie leidt het proces in en hoe wordt dat gedaan? Welke termijnen moeten de partijen, de advocaat en de rechter respecteren? Welke stukken moeten er worden uitgewisseld? Wanneer zou er een uitspraak moeten volgen?

16. Een rechtsvordering instellen in het Belgische burgerlijk proces is een rechtsmiddel, waarmee men aan het gerecht kan vragen om de wet toe te passen op een bepaalde aangelegenheid.³

Iudex ex officio ne procedat, de rechtzoekende kan de rechtbank vatten, maar de rechtbank kan zichzelf niet vatten omtrent een rechtsgeschil.⁴

Het beschikkingsbeginsel, ook wel het beginsel van partijautonomie genoemd is een algemeen rechtsbeginsel en schrijft voor dat partijen de grenzen van het geding bepalen. Onder deze autonomie is de eiser als partij degene die de grenzen bepaalt. Hij kiest wie de tegenpartij is en wat het voorwerp en de oorzaak van de eis omvat.⁵

Een andere veel voorkomende term in de rechtsleer is 'lijdelijkheid' van de rechter. Deze term werd al gebruikt door Van Reepinghen in de parlementaire voorbereiding van het Gerechtelijk Wetboek en onderstreept de passieve en neutrale rol van de rechter.⁶ Het beginsel van lijdelijkheid geeft aan de rechter een lijdelijke rol in de burgerlijke

³ B. ALLEMEERSCH, P. VAN ORSHOVEN en S. VOET, *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen*, Leuven, Acco, 2016, 203.

⁴ B. ALLEMEERSCH, *Taakverdeling in het burgerlijk proces*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 67.

⁵ C. VAN SEVEREN, "Beschikkingsbeginsel vs. Taak van de rechter", *NJW* 2014-15, 20.

⁶ C. VAN REEPINGHEN, *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, Brussel, Uitgeverij Belgisch Staatsblad, 1964, Brussel, 270.

rechtspleging en is ook van belang voor het bewijsrecht.⁷ Dit laatste zou een interessant onderzoeksonderwerp vormen voor een andere verhandeling, maar op het bewijsrecht wordt hier slechts in korte mate ingegaan.

Dat de partijen meesters van het proces worden genoemd in de rechtspraak, is duidelijk geworden met het beschikkingsbeginsel. Het Hof van Cassatie heeft het beschikkingsbeginsel meermaals bevestigd de laatste jaren.⁸ Maar wat betreft de visie van Van Reepinghen over de passieve rol van de rechter, moet verder gekeken worden. De actieve rechter is een nieuw fenomeen waar men naar heeft gestreefd, waarover meer in het hoofdstuk van de hervormingen.

17. Partijen zijn door de partijautonomie vrij om het geding al dan niet in te leiden. Wat betreft de modaliteiten van de gedinginleiding, is deze vrijheid eerder beperkt. De wet bepaalt nauwgezet de regels over de manier waarop de tegenpartij wordt opgeroepen en het geding wordt ingeleid. De wetgever heeft een aantal manieren voorzien om een geding in te leiden, zoals de dagvaarding, het eenzijdig verzoekschrift, de vormvrije inleidingswijzen enzovoort. Art. 700 Ger. W. bepaalt: "*Hoofdvorderingen worden ... bij dagvaarding voor de rechter gebracht...*". De algemene regel is dus dat de inleiding gebeurt door middel van dagvaarding bij gerechtsdeurwaardersexploot.⁹ De andere opgesomde vormen zijn enkel mogelijk indien de wet dit uitdrukkelijk voorschrijft.¹⁰ Een exploot is "*een authentieke akte waarmee een gerechtsdeurwaarder van zijn optreden verslag uitbrengt en die geldt als bewijs van dat optreden*".¹¹ Deze wordt betekend aan de verweerder en geldt als oproeping voor de inleidende zitting.

18. Het is belangrijk voor deze verhandeling dat dagvaardingstermijn en de verplichte vermeldingen die in de dagvaarding moeten worden opgenomen uitgebreid besproken worden. Enerzijds omdat men in het justitieplan spreekt van het verlengen van de dagvaardingstermijn. Anderzijds omdat men de inhoud van de dagvaarding ook wenst te wijzigen om de inleidingszitting te hervormen.¹²

De dagvaardingstermijn is op straffe van nietigheid voorgeschreven (art. 710 Ger. W.).¹³ De gewone dagvaardingstermijn (art. 707 Ger. W.) bedraagt 8 dagen en is een wachttermijn. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen vervaltermijnen en wachttermijnen.

⁷ B. CATTOIR, *Burgerlijk bewijsrecht: algemene praktische rechtsverzameling*, Mechelen, Kluwer, 2013, 29.

⁸ Cass. 23 januari 2014, A.R. C.12.0467.N; Cass. 17 januari 2002, C. 01.0128.

⁹ Deze 'algemene regel' is ontstaan door de Wet van 3 augustus 1992. Het Hof van Cassatie heeft in een arrest verduidelijkt dat miskennen van art. 700 Ger. W. een schending zou inhouden van de rechterlijke organisatie. (Cass. 27 mei 1994, *Arr. Cass.* 1994, 533, *RW* 1994-95, 1018).

¹⁰ B. ALLEMEERSCH, *Taakverdeling in het burgerlijk proces*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 75.

¹¹ E. DIRIX, B. TILLEMEN en P. VAN ORSHOVEN (eds.), *De Valks Juridisch Woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2001, 116.

¹² Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *Parl.St. Kamer*, 2015-16, nr. 54-1986/001, 93-143.

¹³ Cass. 29 november 2010, *RABG* 2011, 402, noot B. MAES.

Een vervaltermijn is een tijdsduur die men niet mag overschrijden en geldt dus als maximumtermijn. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de termijnen van verzet (art. 1048 Ger. W.), hoger beroep (art. 1051 Ger. W.) en cassatieberoep (art. 1114 Ger. W.).

Een wachttermijn is een tijdsduur die eerst moet verstrijken alvorens men handelingen mag verrichten en is dus een minimumtermijn.¹⁴

Het belang van de dagvaardingstermijn in dit onderzoek is groot. De inleidingszitting kan ten vroegste na deze termijn en dus na de achtste dag worden vastgelegd. Hierboven werd gesproken van een 'gewone' dagvaardingstermijn. In uitzonderlijke gevallen – bijvoorbeeld als het gaat om een spoedeisend geval – kunnen andere termijnen hun toepassing vinden, mits deze wettelijk zijn voorgeschreven (zie bijvoorbeeld discussies omtrent dagvaardingstermijnen bij verzet in kortgeding).¹⁵

19. De inhoud van de dagvaarding is ook op straffe van nietigheid voorgeschreven (art. 43 jo. Art. 702 Ger. W.).

Door art. 702 °1 en °2 Ger. W. te lezen, zien we dat de basisgegevens van de partijen (logischerwijze) in de dagvaarding moeten worden vermeld.

Art. 702 °3 Ger. W. vereist dat de dagvaarding ook "*het onderwerp en de korte samenvatting van de middelen van de vordering*" bevat.¹⁶

Met '*onderwerp*' van de vordering wordt bedoeld wat de eiser vraagt, het voorwerp van de vordering. In de Franse tekst van art. 702 Ger. W. wordt het woord '*objet*' gebruikt. Ook in de doctrine spreekt men voornamelijk over '*voorwerp*' in plaats van '*onderwerp*'.

Daarom werd met de Potpourri-I wet (Wet van 19 oktober 2015) art. 702 °3 Ger. W. in de Nederlandstalige versie gewijzigd. De term onderwerp is gewijzigd in de term *voorwerp*.¹⁷ De citering hierboven is dan ook niet actueel.

Met '*middelen*' worden enkel de feitelijke gegevens die ten grondslag van de vordering liggen bedoeld, niet de rechtsregels.¹⁸ De rechtsregels moeten immers door de rechter worden toegepast op de aan zijn beoordeling voorgedragen feiten, zonder dat hij hiermee het voorwerp of de oorzaak van de vordering afwijst.¹⁹ Het adagium *da mihi factum dabo tibi ius* wordt hier toegepast: geef mij de feiten en ik geef u het recht.²⁰ Dit is een element dat voortkomt uit respect voor het recht van verdediging. Als men dus de nietigverklaring van de dagvaarding vraagt op basis van art. 702 °3 Ger. W., roept verweerder een schending van het recht van verdediging in door middel van de *exceptio obscuri libelli* genoemd.²¹ Het doel van artikel 702 °3 Ger. W. is dat de verweerder zijn verdediging kan

¹⁴ E. BREWAEYS, N. CLIJMANS, B. MAES, P. VANLERSBERGHE en S. VAN SCHEL, *Gerechtigd privaatrecht... na de hervormingen van 2013-2014*, Brugge, Die Keure, 2014, 175.

¹⁵ Kort. Ged. Rb. Luik 19 oktober 1984, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1985, 65, noot G. DE LEVAL; Kort ged. Rb. Charleroi 11 januari 1989, *J.T.*, 1988, 540.

¹⁶ Op straffe van nietigheid.

¹⁷ D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Potpourri I*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 73.

¹⁸ Cass. 24 november 1978, *Arr. Cass* 1978-79, 341.

¹⁹ Gent 7^e kamer, 19 oktober 2009, 2007/AR/0871, onuitg.

²⁰ A. VANDERHAEGEN, "Bepalen van de oorzaak van de vordering", *NJW* 2009, 327-328.

²¹ Kh. Dendermonde 12 september 2013, *RW* 2014-15, 952.

voorbereiden en zich kan verweren tegen de eis omdat hij door de dagvaarding voldoende kennis van zaken heeft.²² Dit wordt de libelleringsplicht genoemd.²³

20. Zonder gedetailleerd in te gaan op de bevoegdheidsverdeling van de rechtbanken, verdient dit onderwerp toch een korte vermelding. De wet bepaalt niet alleen de manier waarop het geding wordt ingeleid, maar ook bij *welke* rechter het geding wordt ingeleid. Hier is de keuzevrijheid van de partijen dus ook beperkt. De regels betreffende de bevoegdheid van rechtbanken zijn verankerd in het Gerechtelijk Wetboek (hierna: Ger. W.), en zijn van openbare orde wat de volstreckte bevoegdheid betreft. Partijen kunnen dus niet afwijken van deze voorschriften. Daarnaast schrijft artikel 9 Ger. W. voor dat "... *de volstreckte bevoegdheid niet kan worden uitgebreid, tenzij de wet het anders bepaalt.*" Dit geldt niet voor de territoriale bevoegdheidsregels, tenzij deze van dwingend recht zijn.²⁴

21. Na de rechtsingang – in normale gevallen door middel van dagvaarding – wordt de zaak ingeschreven op de rol, een openbaar register dat op de griffie van iedere rechtbank te vinden is.²⁵ Deze inschrijving gebeurt krachtens art. 716, eerste lid Ger. W. ten laatste de dag voor de inleidingszitting.

B. DE INGEREEDHEIDBRENGING

22. Op de datum die wordt vermeld in de dagvaarding wordt de inleidende zitting gehouden. Dit kan ook op de datum die op de gerechtsbrief staat waarmee partijen worden opgeroepen als er wordt ingeleid met een verzoekschrift op tegenspraak.²⁶ Als beide partijen aanwezig zijn – of vertegenwoordigd door hun advocaat – dan is er een procedure op tegenspraak.²⁷ Het recht op tegenspraak kan gedefinieerd worden als een onderdeel van het recht op een eerlijk proces, dat de mogelijkheid biedt aan partijen tot kennisname van ieder stuk dat aan de rechter wordt gericht. Ook mag de partij reageren op deze stukken.²⁸

Ook kan er krachtens art. 747 §2 Ger. W. een verstekvonnis worden gevorderd tegen de partij die niet is verschenen of vertegenwoordigd door een advocaat. De advocaat van de verweerder kan ook een verzoek om verwijzing van de zaak naar de rol vragen aan zijn confrater.²⁹

²² Cass. 24 november 1978, *Arr. Cass.* 1978-79, 341.

²³ B. ALLEMEERSCH, *Taakverdeling in het burgerlijk proces*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 128.

²⁴ B. ALLEMEERSCH, *Taakverdeling in het burgerlijk proces*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 76-77.

²⁵ Art. 711, eerste lid Ger. W.

²⁶ K. BROECKX, J. LAENENS, D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 365.

²⁷ Voor een uitgebreide definitie en uitleg van 'recht op tegenspraak' verwijs ik naar A. SMETS, *Recht op tegenspraak in civiele geschillen*, Brugge, Die Keure, 2009, 364.

²⁸ G. MAES, "Recht op tegenspraak", *NJW* 2014, 682.

²⁹ E. BREWAEYS, N. CLIJMANS, B. MAES, P. VANLERSBERGHE en S. VAN SCHEL, *Gerechtelijk privaatrecht... na de hervormingen van 2013-2014*, Brugge, Die Keure, 2014, 204.

1° Behandeling in kort debat

23. Er van uitgaande dat de partijen of hun vertegenwoordiging zijn verschenen, zijn er een aantal opties van uit de inleidingszitting. De eerste is dat van de korte debatten: ingericht door de wetgever in 1992, om ongecompliceerde geschillen op de inleidingszitting te behandelen.³⁰ Indien er weinig betwisting mogelijk is, is er geen nood aan lange pleidooien of schriftelijke middelen.³¹

24. De zaak kan slechts in korte debatten (art. 735 Ger. W.) worden behandeld op de inleidingszitting in bepaalde gevallen.³²

- de eiser heeft in de inleidende akte een gemotiveerd verzoek gestipuleerd om toepassing te maken van de korte debatten (in principe in het exploit van dagvaarding)
- de verweerder kan ook een gemotiveerd verzoek richten aan de rechtbank, schriftelijk in conclusie of mondeling op de inleidingszitting
- beide partijen verzoeken een procedure met korte debatten, in dit geval is er zelfs geen geschrift vereist en kan dit mondeling op de inleidingszitting, zelfs zonder motivatie. Hier speelt enkel het akkoord van de partijen en heeft de rechter geen appreciatierecht.³³

25. De zaak wordt normaal gezien in korte debatten behandeld op de inleidingszitting. Indien dit niet mogelijk is, kan de rechter verdagen naar een andere rechtsdag. In ieder geval, als de zaak op de inleidingszitting wordt behandeld moeten de stukken al zijn meegedeeld of moeten ze ter plaatse worden meegedeeld. In geval van verdaging kunnen de partijen nog conclusies opstellen indien dit wenselijk is. Dan stellen zij zelf – op redelijk korte termijn – een kalender met conclusietermijnen op, of de rechter kan de termijnen opleggen.³⁴

Ongeacht een procedure met korte debatten, zijn de rechtsmiddelen die openstaan bij een gewoon procedureverloop hier ook van toepassing. De uitspraak zou niet verschillend zijn indien de gewone procedure werd gevolgd.

2° Schriftelijke verschijning

26. In bepaalde gevallen *de zaak bij de inleiding niet van aard dat ze kan worden gepleit*.³⁵ Artikel 729 Ger. W. voorziet dan in een mogelijkheid tot schriftelijke verschijning, mits onderling akkoord van de advocaten van beide partijen. In het geschrift zetten de

³⁰ Art. 735 Ger. W.

³¹ E. BREWAEYS, N. CLIJMANS, B. MAES, P. VANLERSBERGHE en S. VAN SCHEL, *Gerechtelijk privaatrecht... na de hervormingen van 2013-2014*, Brugge, Die Keure, 2014, 372.

³² E. BREWAEYS, N. CLIJMANS, B. MAES, P. VANLERSBERGHE en S. VAN SCHEL, *Gerechtelijk privaatrecht... na de hervormingen van 2013-2014*, Brugge, Die Keure, 2014, 374.

³³ P. DAUW, *Burgerlijk procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 265-266.

³⁴ K. BROECKX en J. LAENENS, *Het Gerechtelijk Recht in een stroomversnelling*, Antwerpen, Maklu, 1993, 74.

³⁵ Art. 739 Ger. W.

advocaten hun standpunten met betrekking tot de instaatstelling van de zaak uiteen.³⁶ Deze standpunten leiden dan tot een minnelijke, rechterlijke of vrije instaatstelling (cfr. deel °3.3.1).³⁷

3° Behandeling op tegenspraak

27. De zaak wordt nu in gereedheid gebracht of 'in staat gesteld'. Het in gereedheid brengen bestaat uit drie luiken: het meedelen van stukken, het nemen van conclusies en de bepaling van de rechtsdag.³⁸

Zoals hierboven vermeld, zal bij de normale verschijning van partijen op de inleidingszitting, een behandeling op tegenspraak volgen. Hierdoor ontstaat een wederzijdse verplichting van partijen om elkaar stukken mee te delen (cfr. randnr. 22)

3.1 Meedelen van stukken

Een welomschreven definitie van de term 'stukken' is niet rechtstreeks terug te vinden in het Gerechtelijk Wetboek. Art. 740 Ger. W. stelt: "*alle memories, nota's of stukken die niet ten laatste tegelijk met de conclusies of, bij toepassing van artikel 735, voor de sluiting der debatten zijn overlegd, worden ambtshalve uit de debatten geweerd*".³⁹ Als er dus sprake is van korte debatten (toepassing van art. 735 Ger. W.) kunnen de partijen maar stukken neerleggen zolang ze zich in de mogelijkheid bevinden om conclusies neer te leggen, dus voor de sluiting van de debatten. Bij de behandeling op tegenspraak is er een overleggingsplicht waaruit voortkomt dat de eiser binnen acht dagen na inleiding van de zaak zijn stukken moet overleggen. De verweerder doet dit wanneer hij zijn conclusies overlegt.⁴⁰

De stukken waar men als partij op steunt, moeten verplicht beschikbaar zijn voor inzage. Deze worden neergelegd ter griffie en daar kan de tegenpartij er kennis van nemen (art. 737 Ger. W.).

Ondanks het feit dat de termijn van acht dagen voor de eiser wel is verankerd in art. 736 Ger. W., maar hier hangt geen enkele sanctie aan vast.⁴¹

28. Een belangrijke opmerking die hier aan bod moet komen is dat in de meeste gevallen de rechtsleer spreekt over de artikelen 730 tot en met 740 Ger. W., maar deze vermelding is onvolledig.

In het kader van bewijs moet ook gekeken worden naar de artikelen 877 e.v. Ger. W., waarin wordt bepaald dat "*wanneer er gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens bestaan dat een partij of een derde een stuk onder zich*

³⁶ P. DAUW, *Burgerlijk procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 262.

³⁷ P. DAUW en S. VOET, "Gewijzigd gerechtelijk recht", *NJW* 2007, 581.

³⁸ E. BREWAEYS, N. CLIJMANS, B. MAES, P. VANLERSBERGHE en S. VAN SCHEL, *Gerechtelijk privaatrecht... na de hervormingen van 2013-2014*, Brugge, Die Keure, 2014, 206.

³⁹ Art. 740 Ger. W.

⁴⁰ K. PITEUS en P. TAELEMAN, "Partijautonomie en instaatstelling: een moeilijke balans?" in *Tien jaar toepassing wet 3 augustus 1992 en haar reparatiewetgeving*, Brugge, Die Keure, 16.

⁴¹ K. BROECKX en J. LAENENS, *Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling*, Antwerpen, Maklu, 1993, 55.

heeft dat het bewijs inhoudt van een ter zake dienend feit, de rechter kan bevelen dat het stuk ... bij het dossier van de rechtspleging wordt gevoegd". In principe is dit een situatie waarin een partij vermoedt dat de wederpartij een stuk onder zich heeft dat niet in het debat is gebracht. Door aan de rechter te vragen om dit stuk in het debat te brengen, kan de rechter ambtshalve bevelen aan de 'nalatige' partij om het stuk alsnog in het debat te brengen.⁴² De doelstelling van artikelen 736 e.v. Ger. W. en artikelen 877 e.v. Ger. W. is hetzelfde: stukken in het debat brengen omwille van het recht op tegenspraak. Maar de geest van de wet is anders: bij art. 877 e.v. Ger. W. gaat het om een principe van loyaliteit in de bewijsvoering.⁴³

3.2 Nemen van conclusies en bepalen van de rechtsdag

29. De volgende stap in de ingereedheidbrenging is het nemen van conclusies. Het begrip kan omschreven worden als "een geschreven akte waarin een procespartij haar eis of verweer formuleert ten aanzien van de wederpartij en ten aanzien van de rechter".⁴⁴ Artikel 741 Ger. W. zegt dat "in zaken die op de inleidende zitting niet behandeld zijn, nemen de partijen conclusie ...", dit betekent dat indien de zaak met korte debatten wordt behandeld, de conclusie niet verplicht – maar wel mogelijk – is. In alle andere gevallen is het nemen van een schriftelijke conclusie verplicht. Nuancering: in de praktijk worden niet alle zaken in korte debatten behandeld op de inleidingszitting. Vaak wordt na de inleidingszitting een rechtsdag gekozen en de zaak naar een 'nabije datum' verschoven. Ook dan is artikel 741 Ger. W. nog steeds geldig, de zinsnede moet niet al te letterlijk worden opgevat.⁴⁵

De conclusies hebben als doel om de inhoud van de motiveringsplicht (art. 149 GW.) van de rechter te bepalen. De rechter moet verplicht antwoorden op de verweermiddelen die in de conclusie zijn opgenomen. Ook hier een nuancering: deze verweermiddelen moeten nuttig zijn.⁴⁶ De verweermiddelen die mondeling op de zitting worden voorgebracht zijn geen conclusies maar pleidooien.⁴⁷

30. De vermeldingen in de conclusie zijn ook veranderd met de Potpourri I wetgeving.⁴⁸ Twee artikelen worden besproken: artikelen 743 en 744 Ger.W., die weergeven wat de verplichte vermeldingen zijn in de conclusie. Art. 743 Ger. W. geeft de basisgegevens weer: partijen moeten hun naam, voornaam, rolnummer van de zaak en hun woonplaats – dit kan ook een gerechtelijk elektronisch adres zijn – vermelden.

⁴² B. VANLERBERGHE, "Actualia inzake de bewijsvoering, de overlegging van stukken en het deskundigenonderzoek" in *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 461-462.

⁴³ B. ALLEMEERSCH, *Taakverdeling in het burgerlijk proces*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 204-208

⁴⁴ D. SCHEERS, "Is er leven na de rol? Instaatstelling na de wet van 26 april 2007" *RW* 2007-08, 386-402.

⁴⁵ D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Actualia gerechtelijk recht: Potpourri all the way*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 9.

⁴⁶ Cass. 15 december 1995, Arr. Cass 1995, 1136 en *RW* 1996-97, 234 noot.

⁴⁷ D. SCHEERS, "Spreken is zilver, schrijven is goud. Over conclusies en moderne technologie" in V. PLEITGENOOTSCHAP, L. VAN DEN HOLE en J. VAN DONINCK, *Civiel procesrecht vandaag en morgen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 47-72.

⁴⁸ Wet van 19 oktober 2015, *BS* 22 oktober 2015.

Art. 744 Ger. W. is met de wet van 19 oktober 2015 volledig vernieuwd. Een vaste structuur van de conclusie werd opgelegd. In concreto:

- het uiteenzetten van pertinente feiten;
- aanspraken van de concluderende partij, dit zijn de concrete eisen in geval van de eiser en die zal men ook kunnen terugvinden in het beschikkend gedeelte. In geval van de verweerder zullen er in principe geen eisen zijn, tenzij er een tegeneis wordt gesteld in de vorm van een tusseneis, dan moet dit in dit onderdeel worden vermeld.
- de middelen die dienen ter ondersteuning van de vordering (eiser) of het verweer (verweerder), genummerd uitgewerkt in hoofdorde en ondergeschikte orde;⁴⁹
- het beschikkend gedeelte, waarin hetgeen dat gevraagd wordt – het voorwerp van de eis of het verweer – ook in hoofdorde en ondergeschikte orde wordt vermeld.⁵⁰

31. Op basis van de bij de wet van 26 april 2007 ingevoerde artikel 748*bis* Ger. W. worden de laatste conclusies van de partijen de syntheseconclusies genoemd. Deze vervangen alle vorige conclusies en in voorkomend geval, de gedinginleidende akte van de partij die een syntheseconclusie neerlegt.⁵¹ Doelstelling van de wet was het vereenvoudigen van de taak van de rechter. Bij een syntheseconclusie moet er slechts 1 conclusie worden gelezen als hij de beslissing opstelt en het voorwerp van de eis wordt door deze syntheseconclusie bepaald.⁵²

De wet is nogal omslachtig in zijn woordkeuze, want hiermee worden alle argumenten die werden uitgewisseld in de conclusies ondergebracht in een conclusie. Maar de woordkeuze 'synthese' duidt eerder op een samenvatting. Beter zou zijn om de term 'allesomvattende conclusie' te gebruiken.⁵³ De wetgever heeft in de parlementaire voorbereidingen thans gesproken van een allesomvattende conclusie bij het invoeren van art. 748*bis* Ger. W.⁵⁴

De syntheseconclusie is verplicht en van openbare orde, er mag dus niet van worden afgeweken door de partijen.⁵⁵

32. De instaatstelling kan gebeuren op drie manieren, met bijhorende termijnen. Ten eerste de instaatstelling bij overeenkomst, ten tweede de rechterlijke kalenderregeling en tot slot de vrije instaatstelling.⁵⁶

Voor de wet van 26 april 2007, was de wijze van ingereedheidbrenging anders. Op basis op art. 747 §1 Ger. W., werden aan partijen indicatieve termijnen verschaft op basis

⁴⁹ Nu er een onderdeel *in feite* en *in rechte* moet worden ingevoegd in de conclusie, stelt de vraag zich of hier niet wordt tekort gedaan aan het principe *ius novit curia*, gezien niet de partijen, maar de rechter het toepasselijke recht bepaalt. De wetgever zou hier niet de bedoeling hebben gehad om de rechter een oneindige wijziging of aanvulling van de rechtsgrond toe te staan. Zie hiervoor: Handboek gerechtelijk recht, 3^e editie, pag 398.

⁵⁰ D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Actualia gerechtelijk recht: Potpourri all the way*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 11-12.

⁵¹ Art. 748*bis* Ger. W.

⁵² D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Potpourri I*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 86.

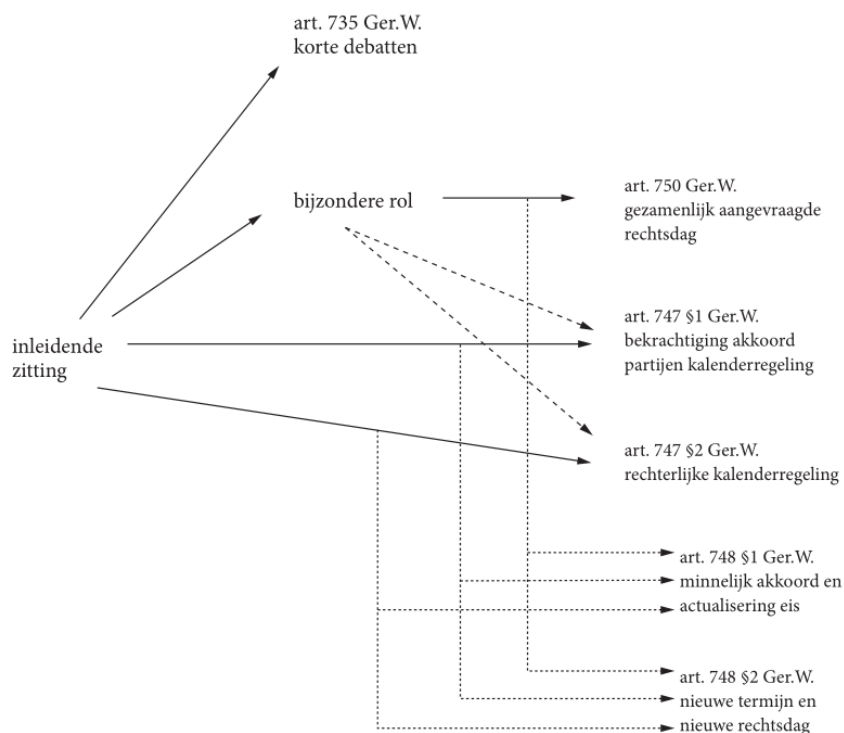
⁵³ K. HENDRICKX, "Syntheseconclusie", *De Juristenkrant* 2010, 4.

⁵⁴ Parl. St. Kamer, 2006-07, 51-2811/005, 105.

⁵⁵ Cass. 24 januari 2014, RW 2014-15, 20.

⁵⁶ K. BROECKX, J. LAENENS, D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 405

waarvan zijn conclusie konden nemen: 1 maand, 1 maand, 2 weken. Deze waren niet bindend en dit kon bestempeld worden als 'partijautonomie in extremis'. De inleidingszitting diende enkel om de zaak naar de rol te verwijzen, en hierna konden partijen conclusies uitwisselen wanneer het hen goed uitkwam. In de nieuwe wet is de partijautonomie nog steeds belangrijk, maar de indicatieve termijnen worden afgeschaft. De rechter kan ambtshalve conclusietermijnen vastleggen, maar de partijen kunnen ook door gezamenlijk akkoord nog steeds hun autonomie uitoefenen zonder inmenging van de rechter.⁵⁷

Schema: instaatstelling⁵⁸

1) De instaatstelling bij overeenkomst/minnelijke kalenderregeling

33. De instaatstelling bij overeenkomst of de minnelijke kalenderregeling is terug te vinden in art. 747 §1 en luidt: "De partijen kunnen op de inleidingszitting en op elke latere zitting onderling conclusietermijnen afspreken. De rechter licht de partijen die conclusietermijnen wensen af te spreken in over de vroegste datum waarop een rechtsdag zou kunnen worden bepaald. De rechter neemt akte van de conclusietermijnen, bekrachtigt ze en bepaalt de rechtsdag..."

⁵⁷ B. ALLEMEERSCH en P. VAN ORSHOVEN, "Ingereedheidbrenging van de zaak" in P. Taelman en P. Van Orshoven (eds.), De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht, Brugge, Die Keure, 2008, 31.

⁵⁸ K. Broeckx, J. Laenens, D. Scheers en P. Thiriart, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 405.

Het uitgangspunt van de wetgever was de partijen onderling conclusietermijnen laten afspreken op de inleidingszitting.⁵⁹

34. Nadat de rechter de partijen heeft ingelicht over een mogelijke datum van de rechtsdag, kunnen zij een conclusiekalender opstellen. De overeenkomst die partijen hier sluiten wordt bekrachtigd door de rechter bij beschikking. Die beschikking moet binnen 6 weken na de inleidingszitting aan partijen worden meegedeeld. Deze bevat de datum waarop de conclusies ter griffie moeten worden neergelegd en aan de andere partij moeten worden toegezonden. Ook de datum van de pleidooien staat hier in. De keuze van het aantal conclusies en de conclusietermijn is volledig in handen van de partijen.⁶⁰

De minnelijke kalenderregeling kan door de partijen worden gewijzigd "*op elke latere zitting*".⁶¹

35. De handhaving van de minnelijke kalenderregeling is de taak van de rechter.⁶² Tot nu toe was er geen sanctie verbonden aan de niet-naleving van de conclusiekalender in §1 van artikel 747 Ger W. Dit geeft ten onrechte de indruk dat de overeengekomen termijnen slechts termijnen van orde zijn en de niet-naleving zonder gevolg blijft. In art. 747 §2 ¶6 wordt wel voorzien in een sanctie. Daarom is er in het nieuwste wetsvoorstel (Potpourri V) voorzien in een oplossing. De wetgever wilt de sanctie uit §2 die eigenlijk voor de rechterlijke conclusiekalender geldt, doortrekken over het geheel, door een nieuwe paragraaf in te voeren en hiermee de sanctie te veralgemenen.⁶³

2) De rechterlijke kalenderregeling

36. Art. 747 §2 Ger. W. voorziet in een rechterlijke kalenderregeling als partijen op de inleidingszitting geen akkoord bereiken over de instaatstelling, of als de zaak niet bij akkoord van de partijen naar de rol is verzonden. Dan moet de rechter de kalender opstellen, zonder dat hier voor een verzoek van partijen nodig is. Een andere mogelijkheid is als geen van de partijen of hun advocaten verschijnen op de inleidingszitting. Dan moet de rechter binnen 6 weken na deze zitting een beschikking met een kalenderregeling voorzien.⁶⁴

In de rechtsleer worden ze beschreven als "conclusietermijnen op maat", die als dwingende conclusietermijn er voor zorgen dat partijen met opzet een zaak op de lange baan kunnen schuiven.⁶⁵

⁵⁹ B. ALLEMEERSCH en P. VAN ORSHOVEN, "Ingereedheidbrenging van de zaak" in P. Taelman en P. Van Orshoven (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, 32.

⁶⁰ K. Broeckx, J. Laenens, D. Scheers en P. Thiriart, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 407-408.

⁶¹ art 747 §1 eerste lid Ger. W.

⁶² A. Smets, *Het recht op tegenspraak in civele geschillen*, Brugge, Die Keure, 2009, 474-475.

⁶³ *Parl. St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2259/1, 115.

⁶⁴ D. Scheers, "Was vroeger alles beter?" in *CBR Jaarboek 2007-2008*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 288-289.

⁶⁵ D. Scheers, "Kalenderregeling niet van toepassing voor jeugdrechtbank", *De Juristenkrant* 2005, 4.

Wel is er een mogelijkheid voor de partijen om binnen een termijn van één maand vanaf de inleidingszitting hun opmerkingen te geven met betrekking tot deze kalender. Hierin kunnen partijen bijvoorbeeld aangeven hoeveel conclusies zij wensen te nemen, alsook opmerkingen geven over de conclusietermijnen en dergelijke meer.⁶⁶

3) De vrije instaatstelling

De laatste optie is een mogelijkheid voor partijen om niet onder de rechterlijke, noch de minnelijke kalenderregeling te vallen. Deze twee zijn niet altijd geschikt voor elke rechtbank. Bijvoorbeeld in kort geding of bij de vrederechter. Het kan ook zijn dat een vordering eigenlijk mag "inslapen": dit is het geval wanneer men nog wacht op een uitkomst van onderhandelingen of zelfs een andere zaak. Art. 747 §2 Ger. W., tweede lid geeft een oplossing en zegt dat er – mits onderlinge overeenstemming van de partijen – kan worden afgeweken van de instaatstelling. Dan kan er verzocht worden om de zaak naar de rol te verwijzen, of indien het past in de omstandigheden kunnen ze een verdaging tot latere datum vragen. In dat geval vallen de partijen terug op het oude systeem (oud artikel 747 §1, zoals ingevoegd bij de wet van 3 augustus 1992) en zijn er geen dwingende conclusietermijnen, geen beperkingen op het aantal conclusies en is er geen bepaling van rechtsdag vooraf (dit laatste enkel als de zaak naar de rol is verwezen).⁶⁷

C. HERVORMINGEN IN HET PROCESRECHT (1992-2007)

37. De term 'gerechtelijke achterstand' kan op verschillende manieren worden ingevuld. Onder de klassieke invulling spreekt men van een fixatietermijn. Dit is de werkelijke achterstand en geeft aan hoe lang men moet wachten op rechtsdag.

Anderzijds is er een statische achterstand, waarin men een verschil maakt tussen de ingeleide zaken en de definitief afgehandelde zaken.

In dit werk zal de gerechtelijke achterstand worden bekeken op het ogenblik van een bepaald moment in de gerechtelijke procedure. Een eerste moment is de ingereedheidbrenging van de zaak. De ingereedheidbrenging is het moment waarop de partijen – meestal vertegenwoordigd door een advocaat – de zaak 'in staat stellen' zodat de rechter kan berechten. Tijdens de ingereedheidbrenging is er een uitwisseling van stukken en conclusies. Hier zullen termijnen die partijen aannemen een grote rol spelen en de vraag die zich stelt is of er partijentraagheid optreedt die leidt tot achterstand.⁶⁸

Het ander moment waarin achterstand kan ontstaan is de periode na de instaatstelling, waarin partijen en advocaten wachten op de pleitzitting. De rechter krijgt dan de verantwoordelijkheid voor het bepalen van de rechtsdag. Als dit te lang duurt, is de

⁶⁶ K. BROECKX, J. LAENENS, D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 411-412.

⁶⁷ B. ALLEMEERSCH en P. VAN ORSHOVEN, "Ingereedheidbrenging van de zaak" in P. Taelman en P. Van Orshoven, *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand*, Brugge, Die Keure, 2008, 53.

⁶⁸ C. COX, "De oprit naar de file verbreden", *Jura Falc.* 2003-04, 491-553.

rechter verantwoordelijk voor de gerechtelijke achterstand en dan spreekt men van fixatietraagheid.⁶⁹

Twee actoren kunnen de gerechtelijke achterstand dus in de hand werken: enerzijds de partijen, anderzijds het gerecht. Dat de fixatietermijn wordt gezien als de klassieke invulling van de term gerechtelijke achterstand, is omdat de rechter als verantwoordelijke wordt gezien. De geeft aan dat de rechter de verantwoordelijkheid draagt voor de duurtijd van de procedure. Deze thesis beantwoordt de vraag welke actoren de grootste winnaars (of verliezers) zullen zijn door de huidige voorgestelde hervorming. Maar eerst worden de hervormingen besproken die in het verleden reeds hebben plaatsgevonden en ook als doel het verkleinen van de gerechtelijke achterstand hadden.

1° De wet van 3 augustus 1992

38. Het gerechtelijk recht en in het bijzonder het Gerechtelijk Wetboek heeft de laatste decennia toch heel wat wijzigingen ondergaan. In 1984 werd een werkgroep "Burgerlijke rechtspleging en achterstand bij het gerecht" opgericht door de minister van Justitie.⁷⁰ Reeds in 1988 stond een hervorming in het regeerakkoord van de regering-Martens VIII. De doelstelling was "*de verbetering van de rechtsbedeling nastreven, o.m. door een vermindering van de gerechtelijke achterstand, de modernisering van de werkmethode van de gerechtelijke instanties, het hanteren van een begrijpelijke rechtstaal, een snelle behandeling van kleine geschillen en een betere informatie aan rechtsonderhorigen*".

39. De eerste belangrijke wijziging waar deze thesis op in gaat, is die tot stand kwam met de wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek.⁷¹

Het doel van de wet was toen ook al het bestrijden van de fixatietraagheid. De doelstelling was "de rechtspleging zodanig organiseren dat elk beroep op de rechter binnen een redelijke termijn kan worden afgehandeld, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de rechten van verdediging".⁷²

Artikel 747 §2 Ger. W. was het meest prominente stuk van de hervorming. Hiermee ontstond de mogelijkheid voor de rechter om – op verzoek van de partijen – conclusietermijnen te bepalen. Zo werd de autonomie van partijen ietwat ingeperkt, maar men moet dit nuanceren gezien de rechter niet ambtshalve de conclusietermijnen kon bepalen.⁷³ De wetgever bleef in 1992 dus ook trouw aan het beschikkingsbeginsel.⁷⁴

⁶⁹ D. SCHEERS, "Was vroeger alles beter?" in *CBR Jaarboek 2007-2008*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 413.

⁷⁰ K. BROECKX en J. LAENENS, *Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling*, Antwerpen, Maklu, 1993, 29.

⁷¹ Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, *BS* 31 augustus 1992, 19.066.

⁷² Memorie van Toelichting, *Parl. St. Senaat*, 1989, 35, nr. 36.; *Gedr. St., Kamer*, 1991-92, 566/3, 2.

⁷³ P. DE JAEGERE, "Procederen na de wet van 26 april 2007 tot wijziging van het gerechtelijk wetboek", *Ad Rem* 2007, 13.

⁷⁴ K. PITEUS en P. TAELEMAN, "Partijautonomie en instaatstelling: een moeilijke balans?" in P. TAELEMAN en M. STORME, *Tien jaar toepassing wet 3 augustus 1992 en haar reparatiewetgeving*, Brugge, Die Keure, 13.

40. De gerechtelijke conclusietermijnregeling die de hervorming voorziet is bindend (oud art. 751 Ger. W.). De rechter dient de conclusietermijn en rechtsdagregeling voor te schrijven op straffe van een sanctie. De termijn om te concluderen betrof twee maanden vanaf de kennisgeving/betekening aan de partijen om conclusies neer te leggen ter griffie. Conclusies die werden ingediend na het verstrijken van de termijn moesten door de rechter ambtshalve uit de debatten worden geweerd. Daarnaast was er in 1992 nog geen minnelijke regeling ingevoerd, maar het Hof van Cassatie heeft hier in 2001 een mouw aan gepast. Door het arrest waren partijen in de mogelijkheid om overeenkomsten te sluiten met betrekking tot de conclusietermijnen, zonder dat de rechter hierin kon ingrijpen. Het Hof maakt dit hard aan de hand van artikel 1134 BW: "*wettig aangegane overeenkomsten strekken de partijen tot wet*".

Rechtspractici waren na de inwerkingtreding van de wet 3 augustus 1992 van mening dat art. 751 Ger. W. moest worden afgeschaft, omdat het nut in de praktijk zeer gering was (op de rechtsdag werd de zaak telkens opnieuw verdaagd).⁷⁵

41. Verder is er nog veel inkt gevloeid om kritieken te uiten op de wet van 3 augustus 1992. Een wetsvoorstel dd. 2000 wordt omwille van zijn belang wel besproken in deze thesis. Voor wijzigingen omtrent de voorgenoemde wet is het aangewezen dat – en andere – voorstellen te lezen. Maar wat opvallend is aan het wetsvoorstel van Bourgeois en Van Hoorebeke is de uiteenzetting over de actieve rechter. In de wetswijziging van 2007 zal dit ook aan bod komen, de actieve rechter is deels zelfs een 'aanloop' naar deze wet.⁷⁶

2° De wet van 26 april 2007

42. De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand, is voor een groot stuk geïnspireerd op een voorstel van minister Verwilghen, minister van Justitie in de regering Verhofstadt-I (2001).⁷⁷

De regels over de instaatstelling zijn in deze wet zeer ingrijpend gewijzigd. De regeling voor 2007 met betrekking tot het afspreken van conclusietermijnen gaf de procespartijen een grote vrijheid. De keuze van rechtsdag hadden de partijen zelf in de hand en werd bepaald op basis van "wanneer het hun goed uitkwam". De wettelijke conclusietermijnen dienden enkel om richting te geven. De partijentraagheid was voor het intreden van de voorgenoemde wet dan ook de grote oorzaak voor de gerechtelijke achterstand. De

⁷⁵ K. PITEUS en P. Taelman, "Partijautonomie en instaatstelling: een moeilijke balans?" in P. Taelman en M. Storme, *Tien jaar toepassing wet 3 augustus 1992 en haar reparatiewetgeving*, Brugge, Die Keure, 22-23.

⁷⁶ *Parl. St.* Kamer 2000-01, nr 50 0969/001.

⁷⁷ B. Allemeersch en P. Van Orshoven, "Een wet... om wat te doen? En vanaf wanneer?" in P. Taelman en P. Van Orshoven, *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand* doorgelicht, Brugge, Die Keure, 2008, 1.

partijen konden de zaak laten aanslepen door geen zich passief op te stellen en geen initiatieven te nemen.⁷⁸

43. Voornamelijk de wijziging van artikel 747 Ger. W. gaf vanaf de inwerkingtreding van de wet de mogelijkheid aan partijen om in het begin van de procedure al een beeld te krijgen van het verdere verloop en van de pleitdatum. Het invoeren van de "drie mogelijkheden" zoals hierboven omschreven (minnelijk, rechterlijke en vrijwillige conclusiekalender) was de kern van de kern van de hervorming.

Ook de inhoud van de conclusie zoals omschreven – behalve de wijziging onder Potpourri I – is ook een uitkomst van de hervorming in 2007.⁷⁹

3° Rol van de rechter

44. De rol van de rechter in België wordt al jarenlang gekenmerkt als een passieve rol, en daar is in de hervormingen geen opvallend verschil in ontstaan, voornamelijk omdat men geen afstand doet van het accusatoir karakter van de procedure dat het beschikkingsbeginsel inhoudt. Toch is er een tendens ontstaan dat voor een strijd tegen de achterstand, de rol van de rechter een actieve rol moet worden.

Zoals veel processualisten citeren in hun werken: "*le différend est affaire des parties, le litige est affaire du juge*" of "*het geschil is de zaak van de partijen, het geding daarentegen is van de rechter*". Hiermee bedoelt men dat de lijdelijkheid van de rechter bij de ingereedheidbrenging plaats maakt voor een actieve rechter.⁸⁰ Niet alleen processualisten zijn door de jaren heen voorstander van de actieve – liever: actievare – rechter geworden, ook op niveau van de Europese Unie werd dit aanbevolen. In een aanbeveling van de Raad van Europa klinkt het: "*to make available to the parties simplified and more rapid forms of proceedings ... particularly by giving powers to the court to direct the proceedings more efficiently*". Met andere woorden: voor een goede rechtsbedeling aan de rechtsonderhorige te garanderen moeten de lidstaten meer gezag geven aan de rechtbanken.⁸¹

45. Het voorstel van Bourgeois en Van Hoorebeke (cfr randnr 39?) was een van de eerste die voorzag in een actieve rol voor de rechter. Zij voeren aan dat de rechter op de inleidingszitting conclusietermijnen moet kunnen bepalen. Interessant voor het onderzoek is volgende zinsnede in het wetsvoorstel: "*Zoals in Nederland moet aan de rechter worden opgelegd te onderzoeken of in het kader van een concreet geschil niet nuttig is om de partijen op te roepen met het oog op een minnelijke schikking (comparitie na verweer)*".⁸²

⁷⁸ P. DAUW en S. VOET, "Gewijzigd gerechtelijk recht. Wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand", *NJW* 2007, 582.

⁷⁹ P. DAUW en S. VOET, "Gewijzigd gerechtelijk recht. Wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand", *NJW* 2007, 588.

⁸⁰ K. COX, "De oprit naar de file verbreden", *Jura Falc.* 2003-04, 491; E. KRINGS, "Het optreden van de rechter bij het in staat stellen van het rechtsgeding" in *TPR* 2004, 369.

⁸¹ Aanbev. Raad (84), 28 februari 1984 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa inzake de principes van de burgerlijke rechtspleging ter verbetering van de werking van de rechtsbedeling.

⁸² *Parl. St.* Kamer 2000-01, nr 50 0969/001

De doelstelling is het mogelijk maken voor de rechter om de zaak alvast te onderzoeken voor de zitting.

De Hoge Raad voor Justitie – deels toch voorstander – maakt grotendeels komaf met een actievare rol voor de rechter in een advies op het wetsvoorstel. Zij stellen dat "*de leiding van het geding door de partijen een postulaat is van ons gerechtelijk recht*". Een ingrijpende wijziging zoals er wordt voorgesteld door Bourgeois en Van Hoorebeke werd door de HRJ niet aangewezen. Zij stellen eerder voor om de wetsartikelen in het wetboek waar de rechter reeds een actievare rol heeft toebedeeld gekregen, te verfijnen. Ook moet de gerechtelijke achterstand op kaart gezet worden.⁸³

Dit laatste is zeer opvallend in de meeste hervormingsvoorstellen: er wordt telkenmale gesproken van de nood aan een ingrijpende hervorming omwille van de gerechtelijke achterstand. Doch wordt er bijna nooit een statistisch beeld geschetst over de achterstand. Het voorstel van Bourgeois en Van Hoorebeke is uiteindelijk dode letter geworden.

46. Een tweede voorstel kwam er door het voorontwerp van Verwilghen, omvatte volgende zinsnede: "*De rechter wordt de centrale figuur in het vlotte procesverloop en tegelijkertijd worden zijn bevoegdheid op dat gebied en de daarmee gepaard gaande verantwoordelijkheid uitgebreid. De actieve rechter wordt de spilfiguur in de nieuwe rechtspleging*".⁸⁴ Het goedgekeurde voorontwerp heeft het parlement niet kunnen bereiken voor het einde van de legislatuur, maar heeft wel de interesse in de actieve rechter gekweekt voor de volgende legislatuur, die leidde tot de wet van 26 april 2007.

47. Onder de regering Michel werd de gerechtelijke hervorming verdergezet. In het regeerakkoord zegt men dat, ondanks de vooruitgang die men heeft geboekt in de vorige regering, de gerechtelijke achterstand te hoog blijft. De doelstelling is om ervoor te zorgen dat uitspraken worden gedaan binnen het jaar na het instellen van de zaak. Dit gaat men doen door aanpassingen in de procedure, om deze efficiënter en sneller te laten lopen. Daarnaast wilt men inzetten op alternatieve geschillenbeslechting, zoals bemiddeling, om de werklast binnen de rechtbanken te verminderen. Het werk van magistraten wilt men vereenvoudigen, zodat de werklast minder groot is en de gerechtelijke achterstand dus ook verkleint.⁸⁵ Dit brengt ons tot het volgende hoofdstuk: de herwaardering van de burgerlijke rechtspleging, en in het bijzonder deze van de inleidingszitting na de wet van 2007, en zoals die nu wordt voorgesteld in de legislatuur van huidige minister van Justitie, Koen Geens.

⁸³ Advies HRJ: <http://www.dekamer.be/FLWB/PDF/50/0969/50K0969004.pdf>.

⁸⁴ C. COX, "De oprit naar de file verbreden", *Jura Falc.*, 2003-04, 491-553.

⁸⁵ Federaal regeerakkoord 10 oktober 2014, http://www.feweb.be/sites/default/files/FEDERAALREGEERAKKOORD_09102014.PDF, 109.

ONDERDEEL 3: HERVORMING VAN DE INLEIDINGSZITTING

A. INLEIDEND DEEL

48. Verschillende praktici hebben in het verleden al voorstellen geschreven om de inleidingszitting te herwaarderen. Wijlen professor Jean Laenens van de Universiteit Antwerpen had in 2005 reeds aangegeven dat de inleidende zitting moest hervormd worden om de burgerlijke rechtspleging bij te sturen. Hij gaf aan dat het aantal zaken op de inleidingszitting door de rechter moet kunnen worden beheerst, door het aantal al op voorhand vast te stellen. Om het recht van tegenspraak binnen de procedure met korte debatten te vergemakkelijken – wetende dat deze in de praktijk weinig werd gebruikt na haar invoering – geeft hij twee voorstellen. Ten eerste zou de wetgever de verschijningstermijn moeten verlengen. Ten tweede moeten de partijen worden verplicht om reeds bij de dagvaarding een inventaris van stukken te voegen.

49. Bovendien pleit hij voor een substantiëringsplicht voor de eiser. Als de eiser zijn verweermiddelen en de gronden daarvoor in de gedinginleidende akte formaliseert, kan de rechter inschatten hoeveel tijd er nodig is voor de zitting en kan hij eventueel op voorhand een kort debat voorstellen.⁸⁶

De substantiëringsplicht houdt in dat iedere partij in het proces, in het eerste processtuk dat zij opstelt, zo gedetailleerd en volledig mogelijk is met betrekking tot de reeds gekende relevante middelen (in feite en in rechte) en daarbij ook het bewijsmateriaal waarover zij beschikt hierin opgeeft.⁸⁷

De substantiëringsplicht wordt reeds gebruikt in de burgerlijke procedure in Nederland, waar onderdeel 4 van deze masterscriptie dieper op in gaat.

In België kennen wij tot op heden deze verplichting niet. Artikel 869 Ger. W. voorziet in de mogelijkheid voor de rechter om excepties "*bij de hoofdzaak te voegen*" en "*de partijen te gelasten alle rechtsmiddelen tegelijk voor te dragen*". Niettegenstaande het bestaan van deze mogelijkheid, is dit geen "Belgische substantiëringsplicht", omdat het artikel enkel verband houdt met de verweermiddelen van de betreffende partij en deze niet verplicht om de verweermiddelen van de wederpartij ook te melden.⁸⁸

B. VOORONTWERP POTPOURRI IV

50. In de lente van 2016 werd een voorontwerp van "*wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie*" voor advies neergelegd bij

⁸⁶ T. TOREMANS, "Voorstellen tot bijsturing van de burgerlijke rechtspleging – Verslag van het colloquium van het Interuniversitair Centrum voor Gerechtelijk Recht, RW 2005-06, 1278-1279.

⁸⁷ K. BROECKX, "Een kritische kanttekening van een Vlaams processualist", in R. DE CORTE, J. MEEUSEN, S. RUTTEN, M. PERTEGAS en A. VAN OEVELEN, *Hulde aan prof. Dr. Jean Laenens*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 68.

⁸⁸ A. SMETS, "Het recht op tegenspraak in civiele geschillen", Brugge, Die Keure, 2009, 646.

de HRJ en de RvS. Deze kreeg de naam Potpourri IV. De hervorming van de inleidingszitting zoals de titel van deze masterscriptie luidt, zou een gevolg van Potpourri IV moeten zijn. In dit onderdeel zal een uiteenzetting worden gegeven van de belangrijkste wijzigingen voor de instaatstelling van de burgerlijke procedure en inleidende zitting die door de minister van Justitie worden voorgesteld. De focus ligt dus op "*de hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel*".

In het voorstel om een proefproject te starten binnen de rechtbank van koophandel werd in het voorontwerp een hoofdstuk in het Ger. W. ingevoegd met als titel: "Bijzondere bepalingen voor de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel" (art. 67 voorontwerp). Het opzet van de hervorming is om de tussenkomst van de rechter en de stappen in de procedure af te bakenen en te beperken. Ook doelt men op het inkorten van de procedure, door onder meer de rechtspleging in een strak kader te plaatsen. Dit proefproject is een voorloper van een globale en grondige hervorming van de burgerlijke rechtspleging.

Het ontwerp voorziet reeds vanaf de fase van de inleidingszitting in een algemene behandeling van de zaken. De instaatstelling gebeurt door middelen en argumenten uit te wisselen. Deze uitwisseling is echter beperkt tot de gedinginleidende akte voor de eiser: hierin moet hij verplicht alle vorderingen, middelen en argumenten reeds melden. Er bestaat geen mogelijkheid om later andere vorderingen of middelen in te stellen. Voor de verweerder geldt deze beperking ook. Deze mag slechts eenmaal conclusie nemen en hierin moet hij zijn argumenten en middelen concreet uitbouwen en geldt als repliek.

In de volgende randnummers worden de voorgestelde wijzigingen stapsgewijs uiteengezet. In het volgende onderdeel wordt dan een blik geworpen op de adviezen van de Raad van State, de Hoge Raad voor de Justitie en de Orde van Vlaamse Balies.

51. Een eerste aanpassing is er op het vlak van de inleiding van de zaak.

De dagvaardingstermijn van acht dagen (zoals besproken in hoofdstuk A van dit onderdeel, cfr. art 707 Ger. W.) wordt verlengd tot twee maanden.⁸⁹

Deze dagvaarding krijgt de vorm van een eerste conclusie. Naast de klassieke vermeldingen van artikelen 43 en 702 Ger. W. dient ze ook de vermeldingen van art. 744 Ger. W. en een inventaris van stavingsstukken te omvatten. Bovendien moet de eiser de verweermiddelen van de verweerder (voor zover zij bekend zijn), samen met de stukken waar dat verweer op wordt gegrond én het antwoord daarop van de eiser hierin worden uitgewerkt.

De verweerder moet binnen de vijfenveertig dagen na de dagvaarding conclusie nemen. Hier wordt ook een inventaris van stavingsstukken aan toegevoegd.⁹⁰

⁸⁹ Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie, art. 1385quaterdecies/3 Ger. W.

⁹⁰ Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie, art 1385quaterdecies/4 Ger. W.

Eiser noch verweerder kunnen zich vervolgens beroepen op andere middelen of stukken in de rechtspleging. Enkel op de middelen en stukken die in de dagvaarding, respectievelijk eerste conclusie zijn verankerd kunnen zij zich beroepen. Enkel indien het gaat om een antwoord op repliek waarop de partij redelijkerwijze niet mocht anticiperen is er een uitzondering.⁹¹ Het bestaande artikel 807 Ger. W. dat aan partijen de mogelijkheid biedt om nieuwe vorderingen in te stellen in de loop van het geding, is niet van toepassing binnen de voorgestelde wet.⁹² Hier uit volgt dat als de verweerder een tegenvordering wenst in te stellen, deze bij de eerste – en in principe enige – conclusie moet worden ingesteld.⁹³

52. Een tweede wijziging heeft betrekking op de inleidende zitting.

Waar deze nu wordt gehouden voor een inleidingskamer, moeten partijen nu verschijnen voor de kamer "*die volgens het bijzonder reglement bevoegd is*". De partijen moeten in persoon verschijnen of bij advocaat. De mogelijkheid van een schriftelijke verschijning conform art. 755 Ger. W. wordt uigesloten.⁹⁴

Op de inleidingszitting kan de rechtbank volgende pistes bewandelen, waar geen rechtsmiddel tegen op staat.

- De rechtbank kan een poging tot minnelijke schikking ondernemen en de partijen verplichten om in persoon te verschijnen
- De rechtbank kan de partijen verzoeken om te onderhandelen of een bemiddeling bevelen. In dit geval zal de zaak worden verdaagd naar een vaste datum binnen de zes maanden.

Als deze mogelijkheden niet kunnen worden toegepast, kan de rechtbank:

- de zaak die in korte debatten moet worden berecht, op de inleidende zitting behandelen;
- indien er middelen van onontvankelijkheid of procedurele excepties zijn, deze op de inleidende zitting of een nabije datum behandelen;
- in alle andere gevallen, indien de zaak in staat gesteld is, deze behandelen op de inleidingszitting dan wel een nabije datum.⁹⁵

53. Een derde wijziging heeft betrekking op de instaatstelling.

⁹¹ Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie, artt. 1385quaterdecies/2, lid 2 en 1385quaterdecies/4, lid 3 Ger. W.

⁹² Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie, art. 1385 quaterdecies/5 §1 Ger. W.

⁹³ Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie, art. 1385quaterdecies/5 §2

⁹⁴ Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie, artt. 1385quaterdecies/6 Ger. W. en 1385quaterdecies/7 Ger. W.

⁹⁵ Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie, art. 1385quaterdecies/8 §2 Ger. W.

Als de zaak niet kan worden berecht zoals in de vorige randnummer uiteengezet, heeft de eiser de mogelijkheid om binnen een maand na de laatste terechtzitting te antwoorden op de conclusie van de verweerder. Deze laatste heeft dan weer een maand om zijn wederantwoord te concluderen. De rechtbank kan – ambtshalve op of voorstel van één der partijen – de termijnen, het aantal conclusies en de volgorde veranderen. Ook kan hij het nemen van conclusies uitstellen voor onbepaalde duur.⁹⁶

Als de rechtbank dan van mening is dat de zaak in staat gesteld is om te wijzen, en wanneer (als deze wenselijk is) de terechtzitting wordt gehouden. Als ze niet in staat is, dan geeft de rechtbank aan welke middelen ambtshalve moeten onderzocht worden en verzoekt zij de partijen om te antwoorden op de vragen binnen de termijn die zij bepaalt voor het geven van aanvullende conclusies. Tot slot kan de rechtbank ook geen terechtzitting bepalen. Binnen zeven dagen na dat de partijen kennis hebben genomen van de beschikking, kunnen zij vragen om een terechtzitting. Anders zullen de debatten worden gesloten en wordt de zaak in beraad genomen.⁹⁷

Tot slot wordt in het Ger. W. volgend artikel ingevoegd: "*De procesvoering voor de rechtbank van koophandel verloopt elektronisch, overeenkomstig...*".

C. KRITIEK OP HET VOORONTWERP POTPOURRI IV

In dit onderdeel worden de kritieken op het voorontwerp toegelicht. Deze van de Orde Van Vlaamse Balies (OVB), de Hoge Raad voor de Justitie (HRJ) en de Raad van State (RvS) komen hier aan bod. De HRJ adviseert eerder vanuit een maatschappelijk oogpunt, en stelt de belangen van de goede werking van de rechterlijke orde voorop. De RvS focust meer op de technische details. De OVB geeft als beroepsgroep een kijk op de praktische kant van het voorontwerp. De titel van dit onderdeel geeft alvast aan dat het wetsontwerp niet erg positief werd onthaald bij de verschillende adviesorganen waar de minister van Justitie zich op beroept. Vandaar al een tipje van de sluier: in het uiteindelijke wetsontwerp werd het onderdeel met betrekking tot de hervorming van de rechtspleging voor de rechtbanken van koophandel niet opgenomen.⁹⁸

1) Orde van Vlaamse Balies

54. Ondanks het feit dat aan de OVB gevraagd werd om over het gehele voortontwerp advies uit te brengen, was hier de grootste bekommernis de procedure voor de rechtbanken van koophandel. De wijzigingen in het Gerechtelijk Wetboek houden volgens de Orde geen rekening met de praktische toepassing op het werkerrein. Het doel dat het wetsontwerp voor ogen heeft zal omwille van de vele maatregelen niet werken en

⁹⁶ Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie, art. 1385 quaterdecies/9 §2 en §3 Ger. W.

⁹⁷ Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie, art. 1385 quaterdecies/10 Ger. W.

⁹⁸ Wetsontwerp tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *Parl. St. Kamer*, nr. 54-1428/008, 1.

minstens zijn effect niet bereiken, aldus de OVB. Deze visie wordt gegrond op een optelling van de termijnen, die dan oplopen tot meer dan anderhalf jaar. Daarbij zal het betekenen van verschillende stukken gaat het kostenplaatje zeer groot maken.

De verweerder krijgt vijfenveertig dagen om te concluderen. Dit zou volgens de OVB in het geval van een onwillige verweerder een tegenstrijdig effect kunnen hebben, omdat deze veel meer tijd en mogelijkheden heeft om zich bijvoorbeeld onvermogend te maken, wat op zijn beurt zware gevolgen kan hebben voor het oplossen van het rechtsgeschil.⁹⁹

55. Ook de actieve rechter wordt door de OVB in vraag gesteld. Zij zijn van mening dat in het Belgisch rechtssysteem de partijautonomie geldt. De invoering van een systeem van comparitie na antwoord, zou de rechter te veel meesterschap geven over het geschil en de procedurevorm. Anderzijds zou de rechter ook te weinig mogelijkheden krijgen, omdat hij gebonden is door de wet om termijnen wettelijk of ambtshalve op te leggen aan partijen. De vraag die de OVB zich dan ook stelt is of de wetgever hier niet meester van de rechtspleging wordt? Zij concluderen dat dit een weinig flexibele procedure is die niet met de geest van de rechtbanken van koophandel kan worden geassocieerd. De rechtspleging voor deze rechtbanken is dus onvoldoende uitgewerkt en daarenboven wordt geen rekening gehouden met de praktijk.

56. De OVB werkt op dit ogenblik aan een eigen voorstel, voortbouwend op de uitgangspunten van het wetsontwerp, maar rekening houdend met de praktijk. Om meer te weten te komen over dit voorstel in het kader van mijn thesis, nam ik contact op met dhr. B.C. van de studiedienst OVB. Hij wist mij te vertellen dat het alternatief voorstel van de procedure voor de rechtbanken van koophandel nog niet gefinaliseerd is. Momenteel is het slechts een werkdocument, dat zij niet kunnen vrijgeven, ook niet in het kader van mijn onderzoek. Verder mocht ik vernemen van de OVB dat zij niet zo zeer overtuigd zijn of de hervorming van de burgerlijke rechtspleging wel nog voor deze legislatuur zal zijn. In het verleden werd wel duidelijk dat de volgende legislatuur voortbouwt op de vorige, dus misschien is er nog potentieel voor het alternatief voorstel van de OVB.¹⁰⁰

2) Hoge Raad voor de Justitie

57. De HRJ heeft ook advies uitgebracht over het voorontwerp. Haar advies vangt aan met een algemene visie op het Justitieplan van minister Geens. In dat plan wordt aangegeven dat de procedure in eerste aanleg moet worden geherwaardeerd en het aantal hogere beroepen moet worden verminderd.

"Daarbij staat de kwaliteit van de procedures centraal. De overconsumptie aan procedures maakt het systeem duur en traag. De voorgestelde maatregelen hebben als doel om het aantal procedures te doen dalen. Er wordt bovendien naar gestreefd om geschillen zoveel

⁹⁹ Orde van Vlaamse Balies, "Commentaar op het voorontwerp tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en houdende diverse bepalingen inzake justitie (Potpourri IV) d.d. 29 maart 2016, 25.

¹⁰⁰ Mailverkeer met de studiedienst Orde van Vlaamse Balies, d.d. 23 februari 2017.

als mogelijk een definitieve en kwaliteitsvolle beslechting te geven in eerste aanleg. ... De eerste aanleg wordt geherwaardeerd. Eerste aanleg wordt de centrale procedure die door iedereen ernstig wordt genomen, hoger beroep de uitzondering".¹⁰¹

De HRJ is wel akkoord met de filosofie achter de grondige hervorming van de burgerlijke rechtspleging, en in dat opzicht is ze ook voorstander van een proefproject bij de rechtbanken van koophandel.¹⁰² Maar toch zijn er enkele kritieken geuit in het advies.

58. Hoewel de HRJ akkoord gaat met de visie waarin de eerste aanleg de belangrijkste moet zijn, waarin alle actoren proberen om een oplossing te bewerkstelligen, is zij van mening dat het hoger beroep hier onlosmakelijk mee verbonden is. Door enkel een hervorming binnen eerste aanleg voor te bereiden, mist de hervorming enerzijds zijn doel en anderzijds een unieke kans tot herwaardering van de gehele rechtspleging.¹⁰³

59. In tegenstelling tot de OVB, is de HRJ wel voorstander van een actievare rechter. De "*regisseur van het proces*" zoals zij het verwoorden, zou de rechtbank moeten zijn. Maar de inhoud van de stukken moet toch bepaald kunnen worden door de partijen. De substantiëringsplicht zoals voorgesteld in de artikelen 1385quaterdecies/2, tweede lid en 1385quaterdecies/4, derde lid Ger. W., is volgens de HRJ veel te streng. Voornamelijk omdat nieuwe argumenten niet zijn toegelaten tenzij ze antwoorden op een repliek "*waarop hij redelijkerwijze niet vermocht te anticiperen*". Enerzijds is de HRJ hier bedenkelijk over omdat de dagvaardingen dan wel eens extreem lange documenten kunnen worden. Anderzijds omwille van het "*anticipeerbare karakter van een repliek*" dat voor betwistingen zal zorgen. Met een anticipeerbaar karakter wordt bedoeld dat men al vooruitloopt op de replieken in de voorgestelde rechtspleging en dat is zeer moeilijk te beoordelen volgens de HRJ.

Volgens de HRJ is de bevoegdheid voor de rechtbank om conclusies voor onbepaalde duur uit te stellen niet verenigbaar met het accusatoir karakter van de burgerlijke rechtspleging. Net zoals de OVB, pleit de HRJ voor meer flexibiliteit in de procedure, waarin rekening wordt gehouden met concrete omstandigheden van de zaak. De rechtbank zou toch de mogelijkheid moeten hebben om van de "*veel te strenge voorschriften*" af te wijken.¹⁰⁴

60. Ook de HRJ is niet akkoord met de standaard conclusietermijnen. Zij stellen voor om een algemene regel in te stellen waarbij partijen binnen een periode van 6 maanden in der minne conclusietermijnen kunnen afspreken. De standaard conclusietermijn zou enkel ambtshalve door de rechter toegepast moeten worden of wanneer de partijen geen akkoord bereiken.

¹⁰¹ Algemene beleidsnota justitie, *Parl. St.* Kamer 2015-16, nr. 54-1428/008, 26.

¹⁰² Advies HRJ Potpourri I: http://www.hrj.be/sites/default/files/press_publications/pp5-nl.pdf.

¹⁰³ Advies HRJ Potpourri IV: http://www.hrj.be/sites/default/files/press_publications/ppiv-nl.pdf.

¹⁰⁴ Advies HRJ Potpourri IV: http://www.hrj.be/sites/default/files/press_publications/ppiv-nl.pdf.

Verder staat de HRJ negatief t.o.v. zoals zij het noemen het "concentratieprincipe". Omwille van het feit dat partijen zich na de dagvaarding of eerste verweerconclusie niet meer op andere middelen of stukken kunnen beroepen, zou wel eens kunnen leiden tot het instellen van parallelle procedures om toch op één of andere manier de eis uit te breiden. Hier zou volgens hun ook de rechter moeten kunnen afwijken van wat de wet voorstelt.

61. Tot slot heeft de HRJ zijn bedenkingen met betrekking tot het recht op een effectieve procedure. Het voorontwerp streeft naar een inleidingszitting waarbij de rechter zodoende kennis van zaken heeft dat hij eventueel onderhandeling of bemiddeling kan voorstellen. Maar als de minnelijke fase zijn doel niet bereikt, dan moet de rechtbank alsnog een beslissing kunnen nemen. Zij stellen wijzigingen voor in de wetsbepalingen om dit te vergemakkelijken. Anderzijds is deze opmerking ook gericht op de snelheid van de procedure, en ook op de rol van justitie. Justitie zou als bewaker van de rechtsstaat de rechtszoekende een effectieve procedure moeten waarborgen. Maar zoals de situatie er nu uit ziet, wordt de één van de partijen aan de goede wil van de andere overgelaten, en dat is niet de bedoeling van de rechtsstaat.¹⁰⁵

3) Raad van State

62. Het laatste advies dat hier wordt besproken is het meest uitgebreide en juridisch-technische. Het advies van 75 bladzijden zal hier in grote lijnen worden samengevat.

63. De eerste bekommernis gaat over de inachtneming van de beginselen van een eerlijk proces. Gelet op verschillende gronden die in het advies gedetailleerd zijn uiteengezet, blijkt dat de voorgestelde procedure niet kan waarborgen dat het recht op een eerlijk proces wordt nageleefd conform artikel 6 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM).

Ook bestaat de kans dat bepaalde rechtzoekenden gaan vermijden dat hun handelsgeschil voorgelegd wordt aan de rechtbank van koophandel, omdat er twee procedures naast elkaar bestaan en zij niet de nadelen van de nieuwe procedure willen ondervinden. Dit werkt ook ongelijkheid in de hand. De RvS geeft aan dat de procedure in het licht van het recht op rechterlijke behandeling en het beginsel van de rechtspleging tekortkomt en volledig moet worden herzien.

64. De tweede bekommernis stelt zich in verband met het naast elkaar bestaan van de gemeenrechtelijke procedure en de procedure zoals ze werd ontworpen. In het bijzonder stelt het ontwerp dat de procedure zoals voorzien voor de rechtbanken van koophandel ook moet worden nageleefd voor de beroepen op deze zaken, door de hoven van beroep. Het probleem stelt zich voornamelijk op het niveau van de hoven van beroep, die dan zowel de gemeenrechtelijke als de nieuwe procedure naast elkaar moeten gebruiken. Momenteel worden gemeenrechtelijke procedures en procedures met betrekking tot

¹⁰⁵ Ibid.

handelsgeschillen in principe niet "anders behandeld" binnen rechtspleging voor de hoven van beroep. De RvS adviseert om dit beter uit te werken zodoende de beide procedures praktisch wel naast elkaar kunnen bestaan.

65. Vervolgens gaat de RvS in op het niet overeenstemmen van de intentie van het voorontwerp en het effectief uitgewerkte ontwerp. De procedure moet vereenvoudigd en geoptimaliseerd worden, nodeloze vormvereisten moeten zo veel mogelijk worden weggewerkt, het aantal proceshandelingen moet worden verkleind, de werklust van magistraten moet dalen en zaken moeten efficiënter en sneller worden behandeld. Toch is de RvS van mening dat als de ontworpen bepalingen worden ten uitvoer gelegd, deze averechts zullen werken tegenover de doelstellingen. Een greep uit het advies:

- Het evolutieve karakter van het geding:
Doctrines beschouwt het evolutieve karakter van het geding als een van de basiskennmerken van de burgerlijke rechtspleging. Door de partijen de mogelijkheid te ontzeggen om tijdens het geding nieuwe vorderingen in te stellen, wordt aan dit kenmerk afbreuk gedaan. De Raad vraagt zich dan ook af of er minder ingrijpende maatregelen kunnen worden ingezet om hier aan tegemoet te komen.
De RvS maakt in haar advies ook een vergelijking met de procesregels in Nederland. De substantiëringsplicht – die de partijen verplicht om alle middelen in de gedinginleidende akte te vermelden – wordt dan wel overgenomen uit het recht van onze noorderburen, toch wordt het evolutieve karakter daar wel gerespecteerd. Het is de eiser immers niet verboden in Nederland om tijdens het geding nieuwe vorderingen in te stellen of nieuwe middelen aan te voeren.
- Verplichting om te anticiperen op de argumenten van de tegenpartij:
Dat de dagvaarding de eerste en enige conclusie van de eiser wordt, maakt dat deze ook de syntheseconclusie is. De eiser is verplicht te anticiperen op de middelen waarvan hij *"redelijkerwijze kan verwachten dat ze door de verweerder worden aangevoerd"*, want repliceren gaat niet meer. De vraag die de Raad zich stelt is betreft het nut van de bepaling. Iedere partij zal een eigen invulling geven aan het begrip. En door zulke begrippen in te voeren ontstaat er een geschil binnen een geschil, dat zeker de doelstelling van snelle en efficiënte afhandeling niet bereikt.
- Verlenging van de dagvaardingstermijn:
Dat de inleidingszitting pas plaatsvindt twee maanden na de betekening van de dagvaarding, geeft de eiser rustig de tijd om conclusie te nemen. De verweerder heeft 45 dagen om conclusie te nemen na de betekening. Dit betekent dat de verweerder zijn conclusie vijftien dagen voor de inleidingszitting moet nemen. Deze termijn is van toepassing op alle vorderingen, ook die waarvoor slechts korte debatten nodig zijn. De eiser zal toch minimum twee maanden moeten wachten op

de inleidingszitting en dit is niet efficiënt. Omdat er enerzijds sprake is van een minimumtermijn en anderzijds de doelstelling is om de zaak te berechten op de inleidingszitting, is de kans groot dat deze termijn uitloopt en dat staat een snelle afhandeling in de weg.

Ook tijdens de gerechtelijke vakantie van twee maanden is deze termijn een probleem. Als de dagvaarding wordt betekend op 15 mei, wordt de inleidingszitting dan ook gehouden tijdens de gerechtelijke vakantie? Dit is weinig waarschijnlijk volgens de Raad.

Verder beweert volgens de RvS de wetgever dat deze valkuilen worden opgevangen in art. 708 Ger. W., waarbij de rechter in spoedeisende gevallen de termijnen kan verkorten. De procedure die hier bij komt kijken is volgens de RvS omslachtig onder meer door het kostenplaatje. Dus in de meeste gevallen zal de verlengde termijn van toepassing zijn, ook voor zaken die in normale omstandigheden – onder de huidige wetgeving – op de inleidingszitting worden behandeld. Volgens de RvS is het noodzakelijk om ook te voorzien in een ad hoc procedure voor alle geschillen waar korte debatten een oplossing kunnen bieden.

66. Het proefproject inzake de hervorming van de rechtspleging voor de rechtbanken van koophandel heeft het wetsontwerp dd. 15 juli 2016 niet gehaald. In de memorie van toelichting bij het wetsontwerp wordt gestipuleerd dat *"het ontwerp voorlopig wordt uitgesteld omdat dat onderwerp – mede in het licht van het advies van de Raad van State – bijkomend onderzoek en overleg, onder meer over de doorwerking van die hervorming in hoger beroep, vereist"*.¹⁰⁶

In deze masterscriptie werden redelijk beknopt de belangrijkste onderdelen uit het advies van de Raad van State aangehaald. Het is naar mijn mening toch kort door de bocht dat de wetgever in de memorie van toelichting het uitstellen van een wetsontwerp louter aan de hervorming van het hoger beroep probeert te wijten. Processualisten hebben hier nog geen reacties op gegeven, maar de vraag die ik mij als auteur van dit onderzoek stel is de visie van de wetgever op zulke grootschalige hervormingen.

Uit het bronnenonderzoek van de wetten tot hervorming van het gerechtelijk wetboek in 1992 en 2007 werd al duidelijk dat de Belgische wetgever vaak de zaken compliceert met de bedoeling om ze te vereenvoudigen. Met andere woorden: er worden nieuwe procedures en terminologieën in de wet verankerd, zonder al te veel rekening te houden met de praktijk. De beroepsbeoefenaars binnen de magistratuur en advocatuur zouden veel meer betrokken moeten zijn in dit proces. Al is minister van Justitie, Koen Geens, jarenlang actief geweest in de praktijk, heb ik mijn bedenkingen bij de praktijkgerichte aanpak.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Memorie van toelichting, *Parl. St.* Kamer nr. 54-1428/008, 6.

¹⁰⁷ R. BOONE, "De rechten van verdediging schaden we niet", *De Juristenkrant* 2015, 8-9.

ONDERDEEL 4: DE CIVIELE PROCEDURE IN NEDERLAND

A. RECENTE WIJZIGINGEN

1° Nieuw procesrecht anno 2002

67. Het gerechtelijk recht in Nederland, is voor een groot deel gebaseerd op het Frans recht. De meeste wijzigingen door de jaren heen zijn gebaseerd op het Duitse recht.¹⁰⁸

In 2002 werd de ingereedheidbrenging van de burgerlijke zaak in Nederland volledig herzien.¹⁰⁹ Men heeft de manier van procesvoering in eerste aanleg enorm gewijzigd. De doelstelling voor deze wijziging was het verhogen van de snelheid en effectiviteit van de procedure in eerste aanleg.¹¹⁰

De herziening van de procedure in eerste aanleg werd gebaseerd op een aantal uitgangspunten, waarvan diegene belangrijk zijn om een kader te schetsen voor deze masterscriptie, hieronder worden besproken.

68. De eerste doelstelling van de herziening van de procedure is het vereenvoudigen van het procesrecht.¹¹¹ Deze vereenvoudiging is voornamelijk tot stand gekomen door een algemene dagvaardingsprocedure in te stellen voor alle zaken in eerste aanleg. Waar vroeger het schriftelijke deel in verschillende rondes plaatsvond, werd dit nu teruggeschroefd naar één ronde die gevolgd wordt door een comparitie na antwoord. Een uitgebreide uitleg over de comparitie na antwoord is terug te vinden in randnr **X**. Het idee komt voort uit de ervaringen van rolrechters, die menen dat het merendeel van procedures die voor de rechtbanken worden ingesteld, behoorlijk ongecompliceerd zijn. Deze procedures worden ook "bulkzaken" genoemd.¹¹² Voorbeelden van bulkzaken zijn zaken waar de partijen een verdeelde mening hebben en de rechter enkel de knoop moet doorhakken. Ook zaken waarin achterstallige betalingen worden gevorderd zijn hier een voorbeeld van.¹¹³

69. Een tweede doelstelling van de herziening is het streven naar efficiëntie. Volgens de kamerstukken was er bij verschillende actoren (o.a. de rechterlijke macht en advocatuur) een behoefte aan een snellere en efficiëntere rechtsgang.¹¹⁴ Op voorwaarde dat alle deelnemers aan de civiele procedure bijdragen tot het vlotte verloop, moet er een

¹⁰⁸ A.S. RUEB en P.A. STEIN, *Compendium burgerlijk procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2005, 6.

¹⁰⁹ Anno 2002 vond in Nederland ook een volledige rechterlijke reorganisatie plaats. Samen met de organisatie en het bestuur van de gerechten, er werden kantongerechten opgenomen in de organisatie van de rechtbanken.

¹¹⁰ A.S. RUEB, *Compendium burgerlijk procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2013, 8-11.

¹¹¹ A.W. JONGBLOED, *Inleiding nieuw burgerlijk procesrecht*, Den Haag, BJU, 2002, 29-32.

¹¹² Kamerstuk 26 855, Herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/26855/kst-26855-3?resultIndex=42&sorttype=1&sortorder=4>.

¹¹³ A.W. JONGBLOED, *Inleiding nieuw burgerlijk procesrecht*, Den Haag, BJU, 2002, 29.

¹¹⁴ Kamerstuk 26 855, Herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/26855/kst-26855-3?resultIndex=42&sorttype=1&sortorder=4>.

aanvaardbare duur van de procedure verwezenlijkt worden. Een opsomming van deze bijdrage is aan de orde.

De rechterlijke macht dient zich op een manier te schikken, waardoor een snel verloop van de procedure en een korte termijn van beslissing mogelijk is. Ook wordt aan de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (hierna NVvR) gevraagd om haar leden te stimuleren en deel te nemen aan projecten die gericht zijn op het promoten van een effectieve en efficiënte procedure. Tot slot zijn er de advocaten die dienen te zorgen dat er enkel beroep wordt gedaan op de rechter als dit echt nodig is.¹¹⁵

70. De harmonisering van het procesrecht is een laatste uitgangspunt voor de wetswijziging, althans belangrijk voor deze thesis. Zo werden er bepaalde verschillen de verschillende procedures opgelost en werd er eenheid gebracht in het termijnen van dagvaarding en termijnen voor het instellen van rechtsmiddelen. Meer hier over in de volgende onderdelen.¹¹⁶

2° KEI-programma

71. Intussen werd er in Nederland opnieuw aanzet gegeven om het procesrecht te vereenvoudigen. Dit gebeurt in het kader van een vernieuwingsprogramma genaamd "Kwaliteit en Innovatie rechtspraak" (hierna KEI). De doelstelling is het toegankelijker maken van de rechterlijke macht en het moderniseren van de rechtsgang in het burgerlijk recht.¹¹⁷ Men stelde in eerste instantie een vereenvoudigde procedure voor waar in de rechter uitspraak doet na één schriftelijke ronde en mondelinge behandeling. Door deze mondelinge behandeling wordt de nadruk gelegd op vroegtijdig contact met de rechter. Dit zou de voortgang van de procedure ten goede komen waardoor ze efficiënter en goedkoper zal zijn.¹¹⁸ Intussen is op 13 juli 2016 KEI door de Koning getekend maar de inwerkingtreding is voorlopig nog niet gebeurd.¹¹⁹

72. Het uitgangspunt is een uniforme procesinleiding. Door een eenvoudige basisprocedure aan te bieden wilt men de rechtspleging vereenvoudigen. Onder andere het verplicht officieel betekenen van een dagvaardingsexploot wilt men afschaffen. De eiser moet dan zonder tussenkomst van een gerechtsdeurwaarder haar tegenpartij inlichten over het begin van de procedure.¹²⁰ De digitalisering van het procesrecht heeft een centrale rol. Door de mogelijkheid te bieden een procedure in te leiden via elektronische weg, vervallen de dagvaarding en het verzoekschrift stilaan. De nieuwe basisprocedure bevat ook geen tweede schriftelijke ronde van repliek en dupliek. De mondelinge

¹¹⁵ Kamerstuk 26 855, Herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/26855/kst-26855-3?resultIndex=42&sorttype=1&sortorder=4>

¹¹⁶ A.W. JONGBLOED, *Inleiding nieuw burgerlijk procesrecht*, Den Haag, BJU, 2002, 27.

¹¹⁷ C. Klaassen, "Kroniek van de civiele rechtspleging", *NJB* 2015, 1027.

¹¹⁸ Memorie van toelichting, *Parl. St.* Kamer, nr. 34 059.

¹¹⁹ Stb. 2016, 288, de Wet van 13 juli tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsbordering.

¹²⁰ F.J.P. LOCK, "KEI en wat er niet verandert in het procesrecht in het civiele hoger beroep" *TCR* 2016 3 (16).

behandeling zal centraal staan in de nieuwe procedure waardoor de rechter een grotere regiefunctie krijgt. Hiermee wordt bedoeld dat de rechter de verloop van de procedure sterk kan sturen en kan afwijken van de basisprocedure als dit noodzakelijk wordt geacht voor de aard van de zaak.¹²¹

73. De digitalisering verdient een extra woordje uitleg. Reeds in 2012 werd er een basis gelegd om de civiele procedure te digitaliseren, door middel van de Wet elektronische indiening dagvaarding.¹²² Toch werd deze wet in de praktijk nooit gebruikt.

Met het KEI-programma werd hier verandering in gebracht. Ten eerste dient het doel van elektronische ingereedheidbrenging te worden besproken. Er wordt gestreefd naar vereenvoudiging en versnelling van de procedure en het verlagen van kosten. De digitalisering fungeert als een middel om de voorgenoemde doelen te bereiken. Uiteraard zullen ook gerechten en rechters hun werkwijze moeten aanpassen om kwaliteit te garanderen en om procederen effectief simpeler en minder tijdrovend te maken.¹²³ Ten tweede is de inhoud van de digitalisering noemenswaardig. Slechts na het begrijpen van de verschillende procedures (zie onderdeel 'B') kan de ingereedheidbrenging van de procedure onder KEI worden geëvalueerd in deze scriptie. Hiervoor wordt verwezen naar randnummer 80.

74. Tot slot pleit men voor een aanpassing in de termijnen om de procedures te versnellen. Er wordt voorgesteld om een wettelijke termijn in te voeren voor de datum van uitspraak en voor het verrichten van proceshandelingen.¹²⁴ Door het digitale systeem zullen partijen en gerecht veel sneller kunnen communiceren over proceshandelingen. Nadat alle partijen zijn verschenen op de mondelinge terechtzitting, kan de rechter tijdens deze zitting mondeling uitspraak doen. Hiervan wordt een proces-verbaal opgesteld, waarvan – binnen een termijn van twee weken – een afschrift aan de partijen wordt betekend. Indien er geen uitspraak wordt gedaan, heeft de rechter een termijn van vier of zes weken na de mondelinge behandeling om een schriftelijke uitspraak te doen. Daarnaast heeft de rechter na KEI, ook de mogelijkheid om op basis van artikel 30q KEI-Rv. de voorgenoemde termijnen te verlengen, indien bijzondere omstandigheden dit vereisen. Indien beide verschenen partijen het verlangen uitdrukken om geen uitspraak te doen of de uitspraak uit te stellen, kan de rechter dit ook verwezenlijken door zijn regierol sinds KEI.¹²⁵

75. Het toepassingsgebied van het KEI-programma is voor de rechtsonderhorige wel beperkt. Enkel partijen vertegenwoordigd door een advocaat komen in aanmerking.

¹²¹ J.J. DAMMINGH en L.M. VAN DEN BERG, "Inhoudelijke aspecten van KEI: waar gaat en waar moet het naartoe? Verslag najaarsvergadering Nederlandse Vereniging voor Procesrecht, *TCR* 2016, 2-9.

¹²² Wet tot aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ter invoering van de elektronische indiening van de dagvaarding, Stb. 2012.

¹²³ H.W. WEFERS, "Digitalisering van de civiele procedure: gevolgen voor de procespraktijk", *TCR* 2015, 1 (6).

¹²⁴ Memorie van toelichting, *Parl. St. Kamer*, nr. 34 059.

¹²⁵ C. KLAASSEN, "Kroniek van de civiele rechtspleging", *NJB* 2015, (1028) 1029.

B. VERSCHILLENDE PROCEDURES

76. In Nederland kent men initieel dus twee procedures om een burgerlijke procedure in te leiden. Enerzijds kan dit door een vordering in te stellen, door middel van een vorderingsprocedure (vroeger de dagvaardingsprocedure genoemd).¹²⁶ Anderzijds kan dit door een verzoekschrift in te dienen, dit wordt de verzoekprocedure genoemd (vroeger: verzoekschriftprocedure).¹²⁷

Hoewel er in de praktijk nog weinig verschillen bestaan tussen beide procedures, zijn er toch theoretische verschillen terug te vinden.¹²⁸ In dit hoofdstuk zal het verschil tussen de twee procedures worden uitgelicht.

77. De vorderingsprocedure vangt aan door middel van een dagvaarding, die door een deurwaarder aan de tegenpartij wordt gericht. Hierin wordt de tegenpartij opgeroepen om voor de rechtbank te verschijnen, en wordt de eis omschreven. De verzoekprocedure vangt aan met een schriftelijk verzoek aan de griffie van de bevoegde rechtbank.¹²⁹

Degene die iets van de andere vordert is de eiser. Hij vordert van zijn tegenpartij, de gedaagde. De gedaagde wordt door een deurwaardersexploot opgeroepen. In dit exploit staat wat de eiser van de gedaagde vordert, alsook wanneer de tegenpartij moet verschijnen voor de rechtbank.¹³⁰ Onder de wijziging van KEI wordt de gedaagde de verweerder genoemd.

78. Bij de verzoekprocedure is de rechtbank onmiddellijk betrokken bij de zaak omdat het schriftelijk verzoek - dat ook wel het 'rekest' wordt genoemd - bij de rechtbank wordt ingediend. De griffie van de rechtbank zal de belanghebbende of gerekwesteerde - aldus degene tegen wie het verzoek wordt gericht, oproepen.¹³¹

79. Welke procedure men moet volgen bij welk soort zaak, kan men afleiden uit het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Wanneer de zaak moet worden ingeleid met een verzoekschrift, zal dit duidelijk blijken uit de wet.¹³² Is dit niet het geval, dan wordt de procedure ingeleid met een dagvaarding.¹³³ Vaak zal het niet uit de wet blijken welke procedure men moet kiezen en wordt dus de dagvaarding gebruikt. Maar wanneer er bijvoorbeeld in het wetsartikel de term 'vorderen' wordt aangehaald, mag men er van uitgaan dat de wetgever hiermee heeft bedoeld dat een vorderingsprocedure met een dagvaarding aan de orde is.¹³⁴

¹²⁶ Art. 111 e.v. Rv.

¹²⁷ Art 261 e.v. Rv.

¹²⁸ C. ASSER, *Procesrecht: Eerste Aanleg*, Deventer, Kluwer, 2016, 25.

¹²⁹ A.S. RUEB, *Compendium burgerlijk procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2013, 4-5.

¹³⁰ Asser series online via www.navigator.nl.

¹³¹ Asser series online via www.navigator.nl.

¹³² Art. 261, lid 2 Rv.

¹³³ Art. 78 Rv.

¹³⁴ Asser series online via www.navigator.nl.

De vorderingsprocedure is initieel ontworpen voor het beslechten van geschillen. Hier is er soms zelfs geen tegenpartij, maar toch is er behoefte aan een rechterlijke beslissing in de zaak.

Dit is een strikt onderscheid dat in de praktijk niet werd doorgezet. Hierdoor wordt de verzoekprocedure gezien als een eenvoudigere procedure, die gekenmerkt wordt door een minder formele rechtsingang en waar de nadruk niet zo zeer op het conflict ligt.

De algemene bepalingen in het wetboek spelen ook een rol bij het verkleinen van het onderscheid.¹³⁵ Deze bepalingen zijn namelijk van toepassing op beide procedures, waardoor er een soortgelijk patroon kan worden nagestreefd in de verdere verloop van het proces.

80. Zoals reeds eerder vermeld, is het verschil in de praktijk zeer klein. In beide procedures is de eerste stap een schriftelijke vordering of verzoek, waarin de grondslag van het respectievelijk vordering of verzoek wordt opgesteld. Hierop volgt een schriftelijk verweer van de tegenpartij.¹³⁶

Dan is het aan de rechter om de mondelinge behandeling van de zaak op de zitting te laten gebeuren, en zijn uitspraak in een vonnis (in geval van een dagvaarding) of een beschikking (in geval van een verzoekschrift) te doen.¹³⁷ Door het invoeren van een uniforme procesinleiding onder KEI, vervalt het onderscheid tussen beide procedures eigenlijk grotendeels. Toch wordt er nog een onderscheid gemaakt gezien er procedures zijn met betrekking tot vorderingen respectievelijk verzoeken. De wet neemt een verschillende regeling op voor beide procedures waardoor er toch nog verschillen zullen blijven bestaan.¹³⁸ Hiervoor dient men in de nieuwe afdeling 3, art. 30a te bekijken dat luidt in de eerste paragraaf: "*De eiser of verzoeker stelt zijn vordering in of dient zijn verzoek in door middel van een procesinleiding.*".¹³⁹ De nieuwe wet zal gebruikt worden onder de noemer 'KEI-Rv'. Deze wet is reeds aangenomen op 9 juli 2016, maar er is nog geen officiële datum bekend voor de inwerkingtreding. Onofficieel werd op rechtspraak.nl wel gewag gemaakt dat zaken vanaf 1 februari 2017 onder de KEI-Rv wetgeving zullen vallen. Intussen zal er een overgangprocedure zijn en zal de Rv. – zoals in deze thesis behandeld – naast de KEI-Rv bestaan.¹⁴⁰ Intussen werd op 21 maart 2017 door de Raad voor Rechtspraak bekendgemaakt dat de invoering van de verplichte digitale procesvoering wordt uitgesteld, voornamelijk omwille van lacunes in het online systeem. Er wordt verwacht dat de invoering voor de zomer zal worden gerealiseerd.¹⁴¹

81. Indien het proces met een verkeerde procedure wordt ingeleid, vormt er zich in principe geen groot probleem. Meestal valt dit voor omdat men een verkeerd idee heeft

¹³⁵ Artt. 1-77 Rv.

¹³⁶ C. ASSER, *Procesrecht: Eerste Aanleg*, Deventer, Kluwer, 2016, 25.

¹³⁷ H. STEENBERGHE, "Vroegtijdige rechterlijke interventie? Een kwestie van afspreken en doen", *TMD* 2006, 18.

¹³⁸ C.J.M. Klaassen, "De civiele procedure volgens KEI", *NJB* 2016, 74.

¹³⁹ Wet van 13 juli 2016 tot wijziging van het Rv. en de algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht.

¹⁴⁰ E. TJONG TJIN TAI, "Is een dagvaarding een procesinleiding?" *Nederlands Juristenblad* 2016, 2-3.

¹⁴¹ Nieuwbrief KEI – digitaal procederen, 21 maart 2017, "Invoering verplicht digitaal procederen uitgesteld", www.advocatenorde.nl (geraadpleegd op 6 april 2017).

over de juridische kwalificatie van het geschil. Artikel 69 Rv. voorziet in een oplossing. De partij die de zaak inleidt met een verkeerde procedure, kan het stuk aanvullen of verbeteren. Wel is de procedure aanhangig vanaf het ogenblik dat het – eventueel verkeerde – processtuk is ingediend.¹⁴²

C. DE DAGVAARDING

82. De vorderingsprocedure heeft een tweeledige functie. Enerzijds is er de partijstelling, waarbij de eiser zijn tegenpartij dagvaardt. Anderzijds determineert het datgene wat er gevorderd wordt.¹⁴³

Krachtens artikel 111 lid 1 Rv., geschiedt de dagvaarding bij exploit. Het tweede en derde lid geven aan welke informatie er in dit exploit moet staan. Afdeling 6 (vanaf artikel 45 Rv.), omvat de wettelijke regeling omtrent exploiten en is daardoor ook van toepassing op de vorderingsprocedure. Na de inwerkingtreding van de nieuwe wet (KEI-Rv.) zoals hierboven uitgelegd, zal de elektronische indiening via de uniforme weg de 'normale' manier zijn.¹⁴⁴

De in art. 111 Rv. opgesomde gegevens, zijn voornamelijk standaardgegevens zoals onder andere de naam en woonplaats van de partij en zijn advocaat. Maar art. 111 lid 2, sub d Rv., stipuleert het belangrijke werk, namelijk dat het exploit van dagvaarding de eis en gronden daarvan moet vermelden. In volgende subhoofdstukken worden de verplichtingen waaraan de eis in de dagvaarding moet voldoen, uiteengezet.

1° De stelplicht en bewijslast

83. De eiser moet krachtens art. 111 lid 2, sub d Rv., het feitencomplex bekrachtigen door rechtsfeiten aan te halen, aldus de feiten waar volgens hem het ingeroepen rechtsgevolg aan verwoven is. Dit kunnen subjectieve rechten en feitelijke omstandigheden zijn. Men noemt dit de stelplicht, dat een van de basisbouwstenen van het civiele proces is.¹⁴⁵ Er is ook een stelplicht voor de gedaagde partij, dewelke toepassing vindt in de conclusie van antwoord.¹⁴⁶

Deze eis moet zo duidelijk mogelijk zijn voor de gedaagde, zodat hij zich ook naar behoren kan verdedigen. Dit is voornamelijk in het licht van het recht op verdediging.¹⁴⁷ Deze stelplicht wordt ook wel de 'stellast' genoemd en is de basis voor aandragen van bewijs in

¹⁴² Asser series online via www.navigators.nl

¹⁴³ A.F.M. BRENNINKMEIJER, "Het procesrecht als proces: preadvies NJV, <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/3036>, 73-76.

¹⁴⁴ Art. 30a lid 2 en art 30b lid 1 wet 13 juli 2016 tot wijziging van het Rv. en de algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht.

¹⁴⁵ A.S. RUEB, "Compendium burgerlijk procesrecht", Deventer, Kluwer, 2013, 104-105.

¹⁴⁶ Art 128 lid 2 Rv.

¹⁴⁷ Art. 6.3 EVRM

de procedure.¹⁴⁸ Men mag de bewijslast als rechtsfiguur niet gelijktrekken met de stelplicht ook al hangen ze nauw samen.¹⁴⁹

De enige wettelijke bepaling die beide rechtsfiguren samen omschrijft is artikel 150 Rv. en luidt als volgt: "*De partij die zich beroept op de rechtsgevolgen van de door haar gestelde feiten of rechten, draagt de bewijslast van die feiten of rechten, tenzij uit enige bijzonder regel of uit de eisen van redelijkheid en billijkheid een andere verdeling van de bewijslast voortvloeit*". Met andere woorden: de bewijslast wordt gedragen door de partij die de vordering instelt, tenzij er een uitzondering is.¹⁵⁰ Hoewel dit slecht een omschrijving is van de bewijslast, heeft het een belangrijke uitwerking op de stelplicht. Diegene die zich 'beroept op het rechtgevolg' en dus de vordering instelt, moet zoveel feiten stellen als nodig zijn om het ingeroepen rechtgevolg te kunnen afleiden.¹⁵¹ Hieruit kan worden geconcludeerd dat deze feiten gestaafd worden aan de hand van bewijs.

84. De omvang van de stelplicht is moeilijk te bepalen, want deze is in de eerste plaats afhankelijk van de rechtsregel die de feiten en rechtsgevolgen doet samenhangen. Ook het debat dat tussen de partijen wordt gevoerd speelt mee in deze bepaling. Want de tegenpartij kan door de inhoud van zijn verweer veroorzaken dat er nieuwe feiten worden gesteld. De eiser moet dus pogen om de stelplicht in de mate van het mogelijke, maar zo goed mogelijk in te vullen. De rechter zal finaal oordelen over de invulling van de rechtsregel en de daaruit voortvloeiende stelplicht. Rechtsleer stelt dus dat het niet-voldoen aan de stelplicht niets te maken heeft met de waarheidsvinding maar met de toepassing van het recht.¹⁵²

85. De rechter mag geen feiten aanvullen, daarom moet de advocaat van de eisende partij al de feiten stellen die voor het ingeroepen rechtgevolg van belang zijn.¹⁵³ De advocaat moet "*in beginsel rekening houden met alle redelijkerwijs in aanmerking komende mogelijkheden die de rechter te zijner tijd ter zake van de beoordeling van de zaak zal kunnen kiezen*".¹⁵⁴

2° De substantiëringsplicht

86. Het wetsvoorstel dat de basis vormt voor de hervorming van het procesrecht in 2002, had onder meer als doel om de procesgang efficiënter te laten verlopen. Eén van de belangrijke maatregelen hiervoor was het invoeren van de zogenaamde substantiëringsplicht. De verplichting wordt in art. 111 lid 3 Rv. geformuleerd: "*Het exploit van dagvaarding vermeldt de door gedaagde tegen de eis aangevoerde verweren en de gronden daarvoor*." Met andere woorden, de eiser moet in het exploit van

¹⁴⁸ H.J.W. ALT, "Ongelijkheidscompensatie bij stelplicht en bewijslast in het civiele arbeidsrecht en het ambtenarenrecht, <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/13979>.

¹⁴⁹ R. BOONEKAMP en L. VALK, *Stelplicht en bewijslast*, Deventer, Kluwer, 2017, 1.

¹⁵⁰ Art 150 Rv.

¹⁵¹ R. BOONEKAMP en L. VALK, *Stelplicht en bewijslast*, Deventer, Kluwer, 2017,

¹⁵² W.D.H. ASSER, "Stelplicht, een kraaienpoot op de weg naar de waarheidsvinding", *TCR* 2012, 107.

¹⁵³ H.A. STEIN, *Civiel bewijsrecht*, Rotterdam, Brave New Books, 2014, 21.

¹⁵⁴ HR 17 oktober 1997, NJ 1998, 508.

dagvaarding niet enkel zijn eigen standpunten vermelden, maar ook de verweren en gronden die de gedaagde reeds voor het proces heeft aangehaald tegen de eis. Zo heeft de rechter een kijk op de standpunten van beide partijen, met als gevolg dat er sneller een uitspraak volgt omdat de kennis over de zaak voldoende uitgebreid is. Dit zou dan tot een efficiëntere procesgang leiden.¹⁵⁵ Dit laatste vormt dan ook de ratio achter de rechtsregel. De wetgever heeft, door de eiser deze verplichting op te leggen, het informatieniveau van het dagvaardingsexploot verruimd om zo tijd te winnen en de procedure efficiënt te laten verlopen.

87. Ten eerste moet de substantiëringsplicht samen met art. 21 Rv. worden bekeken. Dit artikel, ook wel het *padvindingsartikel* genoemd, benadrukt eigenlijk letterlijk dat de partijen verplicht zijn om alle feiten *volledig en naar waarheid* aan te voeren indien deze voor de beslissing van belang zijn. In dit artikel (art. 21 Rv.) wordt de waarheidsplicht uiteengezet. In principe geldt art. 21 ook voor de verzoekschriftprocedure, ook al moet voor de substantiëringsplicht bij deze procedure niet worden gerespecteerd.¹⁵⁶ Toch geldt de substantiëringsplicht enkel voor dagvaardingsprocedures. Nadere toelichting bij het wetsvoorstel gaf aan dat de substantiëringsplicht niet thuishoort in de verzoekschriftprocedure. Dit omdat men in deze zaken slechts geschillen met de tegenpartij probeert te beslechten. En hier zijn geen verweren van te tegenpartij dus daar op ingaan is dan ook niet nodig.¹⁵⁷ Tot slot moet men ook kijken naar de plaatsing van art. 111 Rv. in de wet. Deze werd niet onder de titel '*algemene voorschriften voor procedures*' geplaatst, en is daarom ook niet van toepassing op de verzoekschriftprocedure.

Ten tweede is art. 111, derde lid Rv. enkel van toepassing op dagvaardingsprocedures in eerste aanleg. Deze zijn dus niet van toepassing bij hoger beroep of cassatie. Hoewel de wet van 2002 dit voorzag, werd dit in 2005 aangepast. Dat de eiser in hoger beroep of cassatie opnieuw de verweren van de tegenpartij moet uitwerken in zijn gedinginleidende akte blijft zonder nut omdat de verweren reeds duidelijk moeten zijn uit de aanleg die aan het hoger beroep, respectievelijk cassatieberoep, vooraf gaat.¹⁵⁸

88. Een probleem in de praktijk doet zich voor als de substantiëringsplicht niet nageleefd wordt door partijen. Ondanks het feit dat de eiser verplicht wordt om geen informatie achter te houden, zal dit in de praktijk toch regelmatig het geval zijn, omdat er geen zware sanctie is ingebouwd op het niet nakomen van art. 111, derde lid Rv. Onder een zware sanctie kan worden verstaan dat bijvoorbeeld de niet-nakoming leidt tot nietigheid van de dagvaarding.¹⁵⁹ Echter, de enige mogelijkheid die de wet voorziet als de eiser de substantiëringsplicht niet nakomt, is in artikel 120, vierde lid Rv. Deze geeft aan de rechter de mogelijkheid de eiser te bevelen om ontbrekende stukken alsnog aan te

¹⁵⁵ W.J.J. WETZELS, "De substantiëringsplicht: zin en onzin", *Praktisch Procederen* 2003, 1 (2).

¹⁵⁶ Kantonrechter Assen 10 augustus 2010, NOOT: P.J.M. ROS (online vindplaats: kluwer navigator).

¹⁵⁷ *Parl. St.* Kamer, nr. 26855.

¹⁵⁸ M. JACOBS, De substantiëringsplicht: een empirisch onderzoek, X, onuitg.

¹⁵⁹ M. JACOBS, De substantiëringsplicht: een empirisch onderzoek, X, onuitg., 5.

reiken.¹⁶⁰ Anderzijds is er wel een nietigheidssanctie als de andere onderdelen van art. 111 Rv. niet worden nageleefd.¹⁶¹

In een onderzoek naar de substantiëringsplicht in de praktijk onder leiding van Novakovski en in hoeverre hieraan wordt voldaan, blijkt dat in $\frac{3}{4}$ van de zaken de substantiëringsplicht correct wordt nageleefd. Hoewel dit veelbelovende resultaten zijn, moet dit genuanceerd worden. De verplichting zoals gestipuleerd in art. 111 derde lid Rv. zegt dat de eiser de verweren moet bespreken die "aan hem kenbaar zijn gemaakt". Als dus blijkt dat de eiser niet met opzet onvolledig of onjuiste informatie heeft verschaft, voldoet hij automatisch – althans in de praktijk – aan de substantiëringsplicht. Vaak ziet men dat de verweren in de conclusie van antwoord eigenlijk niet overeenkomen en toch is er voldaan aan de plicht.¹⁶²

3° De bewijsaandraagplicht

89. Indien de eiser zijn eis opbouwt op basis van de verweren van de gedaagde o.b.v. de substantiëringsplicht, dan moet hij de bewijsmiddelen waarover hij beschikt vermelden. Ook de getuigen die volgens hem de betwisting kunnen staven worden hier vermeld. Deze bewijsaandraagplicht geldt enkel voor hetgeen de eiser weerlegt van de verweren van de gedaagde in de dagvaarding. Hiervan zou de bewijslast bij de eiser liggen ?

90. Het doel van de stelplicht, substantiëringsplicht en bewijsaandraagplicht is van groot belang voor dit onderzoek. De ratio legis is dat rechter bij een comparitie op die manier zo volledig mogelijk op de hoogte is over wat het geschil gaat. Ook weet hij over welke bewijsmiddelen de partijen beschikken. Als er een minnelijke schikking wordt bereikt, kan de rechter ook afspraken maken over de voortgang van het geding.¹⁶³

4° Termijn

91. De termijn waarop de zaak in gereedheid kan worden gebracht is belangrijk. Ten eerste is er de dagvaardingsdatum. Dit is de datum waarop het exploit door de deurwaarder aan de gedaagde wordt betekend. De betekening zorgt er voor dat de procedure aanhangig is.¹⁶⁴ Let op: dit is eerder een belangrijke datum in de procesinleiding dan een 'termijn' zoals ze onder juristen wordt beschreven.

92. Ten tweede is er de dagvaardingstermijn zelf. Dit is de termijn van dagvaarden, en dus de periode tussen de dagvaardingsdatum en de eerste roldatum zoals vermeld in het exploit. Opgelet: de dagvaardingsdatum en roldatum zijn niet inbegrepen in deze

¹⁶⁰ Ktr Delft, 21 februari 2002, *Prg.* 2002, 5887.

¹⁶¹ W.J.J. WETZELS, "De substantiëringsplicht: zin en onzin", *Praktisch Procederen* 2003, 1 (2).

¹⁶² T. NOVAKOVSKI, "Een functionele substantiëringsplicht: illusie of werkelijkheid", *Themis* 2006, 4.

¹⁶³ R. RUTGERS, 'Bewijslastverdeling naar Nederlands burgerlijk procesrecht. De ontwikkeling van een leerstuk' in R. DE CORTE, J. MEEUSEN, S. RUTTEN, M. PERTEGAS en A. VAN OEVELEN, *Hulde aan prof. Dr. Jean Laenens*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 224-225.

¹⁶⁴ Art 125, lid 1 Rv.

termijn.¹⁶⁵ In het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is deze termijn uitgewerkt in de artikelen 114 t.e.m. 117, en artikel 119.

De ratio legis achter de wettelijke minimumtermijn is logischerwijs gebaseerd op de tijd die de gedaagde zou moeten krijgen om zich voor te bereiden op zijn verdediging en verschijning. Behoudens de wettelijke uitzonderingen is deze termijn minstens één week, rekening houdend met de dagen waarop de rechtbank rolzitting houdt. De gedaagde kan dus enkel opgeroepen worden op een dag waarop zitting wordt gehouden. Dit is in praktijk elke woensdag (art. 1.3 Landelijk procesreglement rechtbanken, hierna: LR).¹⁶⁶

De dagvaardingstermijn komt oorspronkelijk voort uit het tot nog toe geldende systeem van procesinleiding bij dagvaarding. In beginsel dient de minimumtermijn van zeven dagen te worden gerespecteerd. Bij het niet-naleven van deze termijn leidt dit tot nietigheid van de dagvaarding op basis van art.120 lid 1 Rv. In bijzondere gevallen is de dagvaardingstermijn vier weken op basis van art. 116 Rv.¹⁶⁷

93. In het kader van het KEI-programma komt ook hier verandering in. Nu eerst de procesinleiding o.b.v. art. 30a KEI-Rv. de procedure doet aanvangen, en pas hierna de tegenpartij wordt opgeroepen door een oproepingsbericht dat door de rechtbank wordt opgesteld ontstaat er ook een nieuwe termijn. Het oproepingsbericht (art 111 KEI-Rv.) moet door de eiser aan de gedaagde worden bezorgd waardoor er een kennisgevingstermijn aanvangt.¹⁶⁸ Dit is een maximumtermijn van twee weken o.b.v. art. 112 lid 1 KEI-Rv. In deze procesinleiding kiest en vermeldt de eiser de uiterste verschijningsdatum (voor KEI was dit de roldatum). De gekozen verschijningstermijn moet langer zijn dan de kennisgevingstermijn om de verweerder voldoende voorbereidingstijd te geven. Dit is uiteraard niet zonder grenzen. De minimumverschijningstermijn bedraagt vier weken. De duur van de verschijningstermijn mag niet langer zijn dan 6 maanden vanaf de procesinleiding.¹⁶⁹

D. VERLOOP VAN DE PROCEDURE

1° Comparitie na antwoord

94. Alvorens de comparitie na antwoord aan bod komt in het proces, volgt er na de dagvaarding een conclusie van antwoord. De figuur van conclusie van antwoord verdient een woordje uitleg.

Door de wetwijziging is op 1 januari 2002 de conclusie van eis in de dagvaarding afgeschaft, omdat men ervan uit ging dat dit niets zou toevoegen aan de dagvaarding. Nu geeft de conclusie van antwoord de gedaagde het recht om een met redenen omklede

¹⁶⁵ Art. 119 Rv.

¹⁶⁶ H.J. SNIJDERS, CJM KLAASSEN, GJ MEIJER, *Nederlands burgerlijk procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2011, 152.

¹⁶⁷ T.F.E. TJON TJIN TAI, "Termijnen voor oproeping en verschijnen onder KEI"n TCR 2016, 3

¹⁶⁸ T.F.E. TJON TJIN TAI, "Termijnen voor oproeping en verschijnen onder KEI"n TCR 2016, 66.

¹⁶⁹ Art. 30a lid 3 sub c c KEI-Rv.

conclusie te voorzien.¹⁷⁰ Er is dus geen ruimte meer voorzien voor repliek en dupliek, de gedaagde moet na onderzoek van de feiten en van het recht alles aanvoeren in deze conclusie van antwoord. Op basis van art. 128 lid 2 Rv. moet deze met redenen omkleed zijn. In tegenstelling tot de nietigverklaring of niet-ontvankelijkheid van de dagvaarding als de eiser art. 111 lid 2, sub d Rv. schendt, kan de verweerder de gebreken aan de conclusie van antwoord – zijnde het niet-nakomen van art. 128 lid 2 – op een later tijdstip nog herstellen. Het enige risico dat hier aan verbonden is voor de verweerder, is dat de kans bestaat dat de vordering van de eiser wordt toegewezen wegens gebrekkige betwisting.¹⁷¹

Als de dagvaarding de aanleiding geeft, moet de verweerder in zijn conclusie van antwoord excepties en materieelrechtelijke verweren tegen de eiser opnemen. Zo wordt vertraging in de procedure voorkomen. Na het nemen van de conclusie van antwoord, kunnen er geen excepties meer aangevoerd worden door de verweerder.¹⁷²

95. De civiele procedure in Nederland wordt enorm gekenmerkt door de comparitie na antwoord. Comparitie betekent in deze context 'een verschijning in rechte'. In het geldende recht voor 2002 zag de civiele procedure er anders uit. Na een dagvaarding – die, zoals eerder uitgelegd, heel uitgebreid moet zijn – en conclusie van antwoord, werden er door de partijen ook nog conclusies van repliek en dupliek genomen. De comparitie na antwoord bestond toen wel en kon door de rechter worden bevolen indien hij dit geschikt vond. Hoewel hadden de partijen toch nog de mogelijkheid om in de daaropvolgende conclusie standpunten in te nemen. Het probleem? De partijen gaven geen duidelijk beeld over hun geschil, de rechter had niet genoeg kennis van de zaak en een oplossing aanreiken nam dus tijd in beslag.

Krachtens art. 131 Rv., moet de rechter twee weken na de indiening van de conclusie van antwoord door de verweerder, een comparitie 'gelasten'. Sinds de wetwijziging is de comparitie 'de hoofdregel'. Er is geen ruimte meer voor repliek en dupliek, waardoor de rechter vanaf de comparitie na antwoord een volledig beeld heeft, of zou moeten hebben, van de zaak. In een eenvoudige zin gegoten: de comparitie is een zitting, die plaats heeft na dat de eiser en de verweerder een schriftelijk standpunt hebben ingenomen.

96. In Nederland is er een recht op mondelinge behandeling verankerd in artikel 131 jo. Artikel 134 Rv.¹⁷³ Gezien de comparitie de meest gebruikte vorm van mondelinge behandeling is en er een afschaffing van het recht op repliek en dupliek is in de huidige ontwikkelingen, kan dat wel eens een probleem opleveren. Enerzijds is er een praktisch probleem met Europese regelgeving. Artikel 6 EVRM verankert de verplichting van een *oral hearing* van partijen. Anderzijds kan de comparitie het pleidooi gaan verhinderen gezien er

¹⁷⁰ Art. 128, lid 3 Rv.

¹⁷¹ Asser procesrecht 2: Kluwer Navigator, eerste aanleg, nr.68

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ In de toekomst wordt dit art. 30j KEI-Rv.

geen sprake is van 'echt' pleiten tijdens een comparitie. Met de inwerkingtreding van KEI zal het pleidooi vervallen. De pleitzitting als proceshandeling zal ook niet meer bestaan. Hoewel er geen recht tot pleidooi is, heeft dit toch gevolgen voor de advocaat als belangrijke spil in de procedure (zijnde: de vertegenwoordiger van de partijen, die de spil van de procedure vormen, zie: partijautonomie.).¹⁷⁴

De implicaties van de comparitie en de verdere implicaties door KEI voor advocaten en rechters als belangrijke actoren in het burgerlijk geding, zullen in het onderdeel betreffende de actoren nog aan bod komen.

Tijdens de huidige mondelinge behandeling gebaseerd op de comparitie na antwoord, kunnen partijen in beginsel geen aanspraak maken op een gelegenheid om toelichting te geven over de zaak tijdens de verschijning bij de rechter. Als straks KEI volledig in het spel komt, zal de rechter wel aan de partijen of hun advocaat de mogelijkheid moeten bieden om de zaak toe te lichten. Op die manier wordt er volgens o.a. Carla Klaassen tegemoet gekomen aan artikel 6 EVRM.¹⁷⁵

2° Rol van de rechter

97. Over de rol van de rechter in het burgerlijk procesrecht is al veel inkt gevloeid in de wereld van rechtsgeleerden. In dit subhoofdstuk worden een aantal beginselen onder de loep genomen. Kan er gesproken worden van een actieve rechter bij onze noorderburen? De lijdelijkheid van de rechter wordt gedefinieerd en onder de loep genomen, alsook de taken van de rechter tijdens de ingereedheidbrenging van en tijdens het proces. Tijdens het bronnenonderzoek werd al snel duidelijk dat de meningen van prominente auteurs hierover verdeeld zijn.¹⁷⁶ Sinds de introductie van KEI-Rv. dienen extra nuanceringen te worden gemaakt. Zoals eerder vermeld, introduceert KEI een uitgebreidere regierol voor de rechter.

98. Het beginsel van partijautonomie en de lijdelijkheid van de rechter bestaat ook in Nederland. Bepaalde auteurs zoals Asser steunen dit beginsel nog steeds, maar de meningen zijn erg verdeeld. Asser is van mening dat te veel autonomie ten koste gaat van de positie van de procespartij die zwakker is. De lijdelijkheid van de rechter mag bestaan volgens Asser, maar moet enigszins geremd worden. Hij is voorstander van een actieve rechter als een beginsel van procesrecht, omdat deze een eerlijk civiel proces kan bereiken.¹⁷⁷

Daarnaast is er een Interimrapport dat een kader creëert voor de fundamentele herbezinning van het burgerlijk procesrecht, waarin men zegt dat de verhouding tussen rechter en partijen niet meer kan blijven bestaan in de huidige wederkerige en dynamische

¹⁷⁴ C. KLAASSEN, "Advocaat let op uw saeck", *Nederlands Juristenblad* 2017, 725.

¹⁷⁵ *Ibid.*

¹⁷⁶ E.H. HONDIUS, "Kroniek Algemeen", *NTBR* 2016, 373.

¹⁷⁷ Asser procesrecht 2: Kluwer navigator.

burgerlijke rechtspleging onder de terminologie lijdelijkheid en partijautonomie.¹⁷⁸ De verantwoordelijkheid voor een efficiënt proces ligt naar hun mening bij zowel partijen als rechter en moet als gezamenlijk worden bekeken. De strikte invulling van het beschikkingsbeginsel wordt aan de kant geschoven en onder volgende punten wordt de gezamenlijke verantwoordelijkheid gekenmerkt: "*algemene verantwoordelijkheid, algemene medewerkingsplicht, redelijkheid en billijkheid, goede procesorde, evenredigheid en kostenbewustzijn, meer specifieke zorg- en informatieplichten*".¹⁷⁹

Bij de wet die voorziet in de herziening van de burgerlijke procedure in 2002, werd de actieve rol van de rechter sterk gecreëerd. Verschillende proceshandelingen vereisen sindsdien toestemming van de rechter, waaronder de belangrijkste de comparitie van antwoord is. De rechter beveelt deze comparitie in iedere zaak, waardoor de actieve rol in het kader van waarheidsvinding aan de rechter wordt toegekend.¹⁸⁰ Ook na het gelasten van de comparitie na antwoord is het de rechter die oordeelt of er nog een repliek en dupliek kan worden toegestaan.¹⁸¹ De rechter kon pleidooi weigeren door deze wet en mag zelfs in elke stand van het geding de partijen bevelen om toelichting te geven over bepaalde kwesties krachtens art. 22 Rv., waarop hij dan zijn beslissing baseert.¹⁸² Ongeacht de verankering van de beginselen zoals ze worden opgesomd door Asser en zijn collega's, is de actieve rechter sinds 2002 zeker ingeburgerd in Nederland.

99. Onder KEI wordt de actieve rol van de rechter nog meer doorgezet. Zoals eerder in dit werk al werd vermeld, krijgt de rechter nu een regierol toegekend. Die regierol wordt in de memorie van toelichting omschreven als volgt: "*De nieuwe civiele basisprocedure biedt de civiele rechter meer mogelijkheden om regie te voeren op het verloop van de procedure*".¹⁸³

Waar voor de komst van KEI de rolrechter slechts besliste op incidenten en kwesties binnen het procesverloop, zal de regierechter een "*zaaksrechter*" worden. Hij moet er alles aan doen om de nodige maatregelen te treffen die nodig zijn voor de goede behandeling van de zaak, waarin hij zich op tijd verdiept om een efficiënte en effectieve mondelinge zitting te bereiken. De geest van de wet probeert hiermee al een einduitspraak te bereiken, er kan zelfs een (mondelinge) einduitspraak volgen op deze zitting.

Het beschikkingsbeginsel blijft wel onverkort gelden. De partijen zijn nog steeds "meester" van het geding in dat opzicht dat zij beslissen tegen wie en waarover zij willen procederen, als ze zelfs al willen procederen.¹⁸⁴

¹⁷⁸ W.D.H. ASSER, H.A. GROEN, J.B.M. VRANKEN en I.N. TZANKOVA, *Reactie fundamentele herbezinning burgerlijk procesrecht*, Den Haag, BJU, 2006, 13.

¹⁷⁹ W.D.H. ASSER, H.A. GROEN, J.B.M. VRANKEN en I.N. TZANKOVA, *Reactie fundamentele herbezinning burgerlijk procesrecht*, Den Haag, BJU, 2006, 216.

¹⁸⁰ Art 131 Rv.

¹⁸¹ art 131 lid 2 Rv.

¹⁸² C. KLAASSEN, "Advocaat let op uw saeck", *Nederlands Juristenblad* 2017, 724-725.

¹⁸³ *Parl.St.* Kamer, nr. 34059, 26-27.

¹⁸⁴ J.D.A. DEN TONKELAAR, "De regisserende zaaksrechter: de regierol van de rechter volgens KEI", *TCR* 2015, (105) 113.

3° Mondelinge behandeling en pleidooi

100. De burgerlijke rechtspleging in Nederland wordt gekenmerkt door de mondelinge behandeling, vervat in artikelen 34 en 149 Rv.

Nadat er slechts 1 conclusieronde heeft plaatsgevonden, volgt de mondelinge behandeling tijdens de terechtzitting en dan is er een uitspraak. Het zwaartepunt van de rechtspleging ligt in die mondelinge behandeling. De ratio achter de comparitie zou sinds de 17de eeuw al de waarheidsvinding zijn, en dat laatste is de taak van de rechter. Hij zal door het stellen van vragen op de terechtzitting bepaalde vaststellingen kunnen doen en de feitelijke grondslag van zowel vordering als verweer aanvullen met de informatie die hij mondeling verkrijgt.¹⁸⁵

101. Artikel 134 lid 1 Rv. bepaalt dat aan de partijen de mogelijkheid wordt geboden om pleidooi te houden voordat de rechter een beslissing neemt. Maar deze bepaling verliest aan kracht doordat er aan werd toegevoegd dat de rechter kan beslissen om geen gelegenheid tot pleidooien te verschaffen als in het licht van art. 131 Rv. de standpunten reeds voldoende werden uitgewerkt. In de woorden van deze masterscriptie: als er een comparitie na antwoord wordt gelast, kan het pleidooi in principe geweigerd worden. De ratio achter deze regels is dat de partijen in beginsel tijdens de comparitie hun standpunten al voldoende hebben uitgewerkt. Partijen zullen dan op de zitting verschijnen en op deze zitting kunnen een aantal mogelijkheden – niet pleidooien – zich presenteren. Zo kunnen de partijen gevraagd worden om inlichtingen te verstrekken aan de rechter, of wilt de rechter overleggen of de zaak niet op basis van onderhandelingen kan worden afgehandeld.¹⁸⁶

Hier komt opnieuw (cfr. randnr. 96) het probleem van *oral hearing* zoals verankerd in art. 6 EVRM naar voren. Het recht op een eerlijk proces wordt gehypothecerd als de comparitie na antwoord niet onder *oral hearing* in de zin van art. 6 EVRM valt. De *landelijke handleiding: 'Regie vanaf de conclusie van antwoord'* wordt intern gehanteerd in de Nederlandse Rechtspraak en past hier een mouw aan. Zij stellen dat de term pleidooi moet worden begrepen als het "*juridisch beargumenteren van de zaak aan de hand van een voorbereide, uitgeschreven pleitnotitie, waarbij de advocaten meteen na de opening van de zitting het woord krijgen*". De bedoeling van de comparitie na antwoord is inderdaad niet het voorgaande, maar betekent anderzijds ook niet dat de advocaten het zwijgen wordt opgelegd. Binnen de rechtspraak wordt onder *oral hearing* de advocaten wel spreektijd gegeven, zijnde het een zeer korte tijd om voornamelijk de vragen van de rechter beknopt te beantwoorden of om zeer kort het standpunt van de cliënt toe te lichten zonder in details te treden. De details zouden ten slotte deel moeten uitmaken van de comparitie na antwoord.¹⁸⁷

¹⁸⁵ M.J.A.M. AHSMANN, "Formele en materiële procesinleiding: over botsende rechtsbeginselen en de rol van de rechter voorafgaand aan en tijdens de mondelinge behandeling", *TvPP* 2017, 50.

¹⁸⁶ C.J.M. KLAASSEN, "Het belang van het pleidooi, de kunst van het pleiten in de civiele procedure", *Ars Aequi* 2010, 827-828.

¹⁸⁷ C.J.M. KLAASSEN, "Het belang van het pleidooi, de kunst van het pleiten in de civiele procedure", *Ars Aequi* 2010, 828.

ONDERDEEL 5: DE COMPARITIEPRAKTIJK – BELGIË vs. NEDERLAND

102. In dit hoofdstuk worden onderdeel 3 en onderdeel 4 met elkaar vergeleken. Deze masterscriptie is een rechtsvergelijkend onderzoek. De twee systemen van ingereedheidbrenging worden met elkaar vergeleken. In dat opzicht wordt vooral het systeem van Nederland getoetst, en gekeken of België hetzelfde systeem probeert en/of kan nastreven. Deze onderzoeksvraag wordt opgelost door te kijken wat het wetsontwerp in België al dan niet miste om het Nederlands systeem na te streven.

Alvorens te bepalen of het systeem van comparitie van antwoord zoals het gebruikt wordt in Nederland ook voor de Belgische burgerlijke rechtspleging kan werken, moet de doeltreffendheid van de hervormingen binnen Nederland worden bekeken. Dit onderdeel mag worden beschouwd als een onderdeel van de conclusie zonder rechtstreeks te raken aan de centrale onderzoeksvraag.

A. WERKT COMPARITIE IN NL?

103. Om te weten te komen of de toepassing van de comparitie zijn doel heeft bereikt zoals omschreven in het wetsvoorstel voor de hervorming van het Wetboek voor Burgerlijke Rechtsvordering in 2002, wordt eerst opnieuw een klassiek bronnenonderzoek gedaan.

De drie doelen die de wetgever had met de comparitie worden nog eens opgesomd: het beproeven van een schikking, het verkrijgen van inlichtingen van partijen en een overleg met de partijen over het vervolg van de procedure (indien dit laatste van toepassing is). De comparitie na antwoord is vaak het enige moment waarop er rechtstreeks contact is tussen partijen en hun vertegenwoordigers met de rechter. De comparitie na antwoord krijgt ook een zware taak, gezien het vonnis eventueel direct kan worden gewezen na de comparitie. Als de partijen conclusies of pleidooien verlangen, is hier voor een toestemming van de rechter nodig.

Om te beginnen is wel al duidelijk geworden dat het systeem geen grote mislukking is. Dit kan worden afgeleid uit de KEI-wetgeving die voortbouwt op het systeem van comparitie na antwoord en poogt om het “nog beter” te maken. Indien het systeem zwaar had gefaald, was er logischerwijze sprake geweest van een afschaffing.

104. Aan de Universiteit van Tilburg werd in 2008 een onderzoek gevoerd door dr. Janneke Van Der Linden, waarin zij aan de hand van steekproeven op zoek gaat naar een antwoord omtrent de rechtvaardigheid en doelbereik bij de comparitie na antwoord.¹⁸⁸

Uit haar bevindingen blijkt dat partijen een comparitie best wel rechtvaardig vinden. Rechtszoekenden hebben wel vaker het gevoel dat zij hun verhaal niet kunnen doen in het proces, dit valt onder de zogenaamde procedurele rechtvaardigheid. Advocaten

¹⁸⁸ M. KNAPEN, “Over doorhameren op een schikking”, *Advocatenblad* 2009, 200.

daarentegen ervaren deze categorie van rechtvaardigheid redelijk positief. Anderzijds is er de informatieve rechtvaardigheid, die zowel door partijen als advocaten niet zeer positief wordt ervaren. Beide zijn van mening dat de rechtbank meer informatie moet verschaffen omtrent de doelen van de comparitie. De terminologie "*beproeven van een schikking*" als het gaat over comparitie, is niet duidelijk omtrent de verwachting van partijen, die vaak denken dat zij er op de comparitie in elk geval een vonnis volgt.

Ook circa 40% van de advocaten wenst dat de rechter voor de verschijning aan hen verduidelijkt welke onderwerpen tijdens de comparitie aan bod komen. Dit laatste is volgens de advocaten voornamelijk voor hun voorbereiding van de zitting.¹⁸⁹

Wat betreft het doelbereik van de comparitie, splitst Van Der Linden haar onderzoek op in enerzijds de wettelijke doelen en anderzijds de persoonlijke doelen. De doelen worden gemeten in zaken waar geen schikking tot stand kwam.

Het eerste doel, het beproeven van een schikking, is volgens partijen, advocaten als rechters wel tamelijk bereikt. Op het tweede doel, het verkrijgen van inlichtingen van partijen, reageren de rechters het meest positief. Advocaten en partijen zijn daarom niet negatief maar wel minder positief. Omtrent het derde doel, dat overleg met partijen over het vervolg van de procedure inhoudt, zijn er aanzienlijke verschillen tussen de ervaringen van de actoren binnen het proces. Dit doel wordt bij de rechters zeer positief onthaald, bij advocaten minder, en bij de partijen nog minder.

De conclusie is wel dat alle partijen over het algemeen toch positief zijn maar op sommige vlakken het doelbereik anders ervaren en hier dan ook een andere insteek op na houden.¹⁹⁰

105. De comparitie heeft het karakter van de burgerlijke procesvoering en de rol van de rechter enorm veranderd. De rechter heeft een actievere rol gekregen maar partijen kunnen de grenzen van het proces toch nog op redelijkerwijze zelf invullen. Toch is het gebrek aan regels over het *beproeven van een schikking* en over het algemeen, een gebrek aan regels over comparitie, een probleem omdat rechters veel vrijheid hebben bij het leiden van de comparitie.¹⁹¹

Mijn inziens moet dit niet effectief als een probleem worden bekeken, gezien de uitkomst van onderzoeken toch in de positieve zin evolueert. Daarnaast is 'de actieve rechter' ook geen heikelpunt meer, zoals duidelijk werd in het onderzoek naar de Nederlandse rechtsleer. Om Carla Klaassen te citeren: "*De lijdelijke rechter, in de zin van een rechter die rustig afwacht totdat partijen naar hun oordeel zijn uitgeprocedeerd en vonnis vragen, is al lang passé*". Het recht moet ook mee bewegen met zijn tijd, en in Nederland wordt dat duidelijk gedaan. De comparitie werkt in de praktijk en hier kan men niet om heen.¹⁹²

¹⁸⁹ M. KNAPEN, "Over doorhameren op een schikking", *Advocatenblad* 2009, 201?

¹⁹⁰ <https://pure.uvt.nl/portal/files/1234403/Linden21-05-10.pdf>

¹⁹¹ S. PRAAGMAN, "Comparitierechters in eenzelfde zaak vergeleken: de individuele aanpak van de rechter", *BJU* 2011.

¹⁹² C. KLAASSEN, "Advocaat let op uw saeck", *Nederlands Juristenblad* 2017, 725.

B. EEN COPY-PASTE?

106. De vraag die dan gesteld kan worden is: *"Als het systeem in Nederland dan toch naar behoren functioneert, zouden wij dit niet gewoon overnemen in België? Zijn wij klaar voor een copy-paste?"*

107. Voor Potpourri IV werd voorgesteld werd er in de rechtsleer al een oproep gedaan naar de comparitie na antwoord. O.a. Dirk Scheers en UHasselt professor, Vincent Sagaert, pleitten voor de comparitie omdat zij van mening zijn dat de voordelen immens zijn. Onder andere het hoge schikkingspercentage en de efficiëntie van het debat zijn argumenten die voor de comparitie pleiten. Ook al zou de burgerlijke rechtspleging enorm van zijn fundamentele worden geschud, is de inzet te groot om de comparitie niet te introduceren.¹⁹³

108. Zo gezegd, zo gedaan. Het Justitieplan beoogde een soortgelijk mechanisme in te voeren in België. Toch is het omwille van de betrokken actoren gefaald. De grootste tegenstanders bleken de Orde van Vlaamse Balies en de Raad van State. Het voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, heeft het wetsvoorstel niet gehaald. Het werd volledig afgekeurd en bekritiseerd op verschillende vlakken. Een van de meest opmerkelijke is wat de Raad van State aanhaalt omtrent de substantiëringsplicht. Het systeem dat men in België wenste in te voeren onder het proefproject, zou betekenen dat de partijen na hun gedinginleidende akte (eiser) of eerste conclusie (verweerder) klaar zijn met het aanbrengen van stukken, middelen en excepties. In Nederland is die mogelijkheid er wel nog, de rechter kan bijvoorbeeld samen met de partijen beslissen op de comparitie – als de complexiteit van de zaak dat behoeft – om verder conclusies uit te wisselen. Op dat vlak had België best geen "eigen insteek" gegeven aan de comparitie, maar het systeem mooi over moeten nemen van Nederland.

109. Wat ook opvalt is het ondoordacht te werk gaan van de wetgever. Er wordt een voorontwerp gemaakt, en de adviezen die worden ingewonnen zijn allemaal "dringend". Er zou eerder steekproefsgewijs tewerk moeten worden gegaan. Men probeert zo veel mogelijk in één legislatuur "samen te persen", zonder bij de kwaliteit van de wetgeving stil te staan. Er wordt bijvoorbeeld gepoogd een proefproject op te starten en hiervoor een hoofdstuk aan het Gerechtelijk Wetboek toe te voegen, maar er wordt niet gekeken naar de praktische kant van dit proefproject, bijvoorbeeld de toepassing er van binnen de hoven van beroep (indien er sprake zou zijn van een hoger beroep na de rechtspleging voor de kamer van koophandel). Ook werd er geen rekening gehouden met de toepassing van de comparitie in de praktijk, hiervoor verwijs ik naar het advies van de OVB.

¹⁹³ S. OPLINUS, "Schikkingscomparitie en het her-oraliseren van de civiele procedure, *RW* 2009-10, (1370) 1377.; V. SAGAERT en D. SCHEERS, "Pleidooi voor de invoering van een comparitie na antwoord in de burgerlijke rechtspleging", *RW* 2014-15, 1602.; B. ALLEMEERSCH en S. MOSSELMANS, "Positieve motivering" in *RW* 2011-12, 85-88.

110. Wat ook een voorbeeld kan zijn voor België, is de dagvaardingstermijn in Nederland. De hervorming in ons land doelt op een termijn van 2 maanden voor de eiser en 45 dagen voor de verweerder om te antwoorden met conclusie. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met onder andere zaken die wél op veel kortere termijn (bijvoorbeeld met korte debatten) kunnen worden afgehandeld. De termijn zou uiteindelijk onverminderd van toepassing zijn op alle zaken. Hier in moet de wetgever in België best de Nederlandse praktijk volgen. Of wel moeten ze naar voorbeeld van Nederland in artikelen 114 t.e.m. 117 Rv. en artikel 119 Rv.: een termijn van minimum een week toepassen. Als de Belgische wetgever alsnog de termijn van twee maanden wilt behouden, moeten de uitzonderingsgevallen een aparte en gedetailleerde uitwerking krijgen.

111. Conclusie: het systeem van Nederland is niet feilloos maar werkt intussen wel al 15 jaar onder comparitie en er wordt op regelmatige basis bijgestuurd waar nodig (zie o.a. hervorming van Rv. naar KEI-Rv.). Alle mogelijke spelers in het geding: zwakke en diligente partijen, advocaten, rechters van verschillende rechtbanken in verschillende soorten aanleg, griffies, en dergelijke meer worden betrokken in het bereiken van efficiëntie. Een copy-paste is wellicht een groot woord, maar misschien is het geen slecht idee om eerst een werkend systeem te kopiëren in de mate van het mogelijke, en dit dan aan te passen aan de noden van de Belgische rechtsstaat.¹⁹⁴

In deze context wens ik nog een nuance in te brengen. Een grote stap voor België zou zijn om rustig aan af te stappen van het lijdelijkheids- en beschikkingsbeginsel. De rechter moet een actievere rol krijgen, als dat niet wordt toegestaan dan werkt de comparitie ook niet. Zo lang partijen het grootste overwicht in beslissingsmacht dragen in de burgerlijke rechtspleging, zal de procedure niet efficiënter of sneller zijn. En zeker niet goedkoper voor de overheid.

¹⁹⁴ R.J. VERSCHOOF, "De toepassing van de comparitie na antwoord in de Nederlandse civiele procedure" in P. HENRY en V. D'HUART (red.), *Beter concluderen, beter pleiten, beter vonnissen*, Gent, Larcier, 2009, 275-299.

ONDERDEEL 6: BETROKKEN ACTOREN

A. RECHTSZOEKENDEN

112. Een eerste categorie zijn de burgers, de rechtsonderhorigen of de rechtszoekenden. In het geval van de burgerlijke rechtspleging is dit de eisende en verwerende partij.

De hervorming van de inleidingszitting doelt met de comparitie onder andere op het inzetten van alternatieve wijzen van geschillenoplossing. Dit is een eerste voordeel voor de partijen. Bemiddeling werkt snel, is kostenbesparend, de oplossingen zijn duurzaam en creatief, laat ruimte voor flexibiliteit en kan rekening houden met bepaalde belangen die in een rechtsvordering niet zo eenvoudig kunnen worden vertaald, de partijen zijn meer betrokken en er is meer ruimte voor inbreng.¹⁹⁵

113. Een andere – en ook de meest vooruitspringende – doelstelling is het verkleinen van de gerechtelijke achterstand. Als de comparitie na antwoord in de praktijk op een doordachte wijze wordt uitgewerkt (zie onderdeel 5) door de wetgever, kan dit een versnelling van burgerlijke procedures betekenen. Een snelle afhandeling van de procedure is uiteindelijk toch één van de intenties van de partijen (vooral de eiser).

Een nuance moet worden gemaakt in het kader van de – in het voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel – dagvaardingstermijn. De gelijkheid tussen partijen moet gegarandeerd blijven en het advies van de Raad van State heeft hier terechte twijfels over. De eiser krijgt veel meer tijd en de machtsverhoudingen zijn niet helemaal correct. De termijn moet wel degelijk aangepast worden om zijn doelen te bereiken.

114. De substantiëringsplicht – wel zoals ze in de Nederlandse rechtsorde wordt gebruikt – zal zeker van belang zijn voor de partijen in het burgerlijk proces. Enerzijds is deze plicht positief voor partijen: de inleidende zitting is een comparitie en gaat de rechter gaat de zaak sneller kunnen afhandelen, waardoor opnieuw het doel van een efficiënte en snelle procedure wordt bereikt. De verweerder is onmiddellijk op de hoogte van de eis, de middelen die daar bij horen en zelfs het bewijsmateriaal dat de eiser wenst toe te voegen. Anderzijds zal een partij die opzettelijk de rechtsgang wenst te vertragen, geen baat halen uit deze bepaling. Het “op de lange baan schuiven” van de procedure door te spelen met de huidige wetsartikelen is dan voorbij. Dat kan op zijn beurt dus wel een nadeel zijn voor partijen, ook al mag dit niet als een voorrecht worden bekeken.

115. Ten slotte is er nog het beginsel van de partijautonomie dat beperkt wordt voor de partijen. De actieve rechter zal onlosmakelijk deel uitmaken van de comparitie na antwoord. De partijen verliezen aan autonomie en de adviezen halen terecht de

¹⁹⁵ E. LANCKSWEERDT, *Gerechtelijke bemiddeling. Bemiddeling tijdens civiele gerechtelijke procedures*, Die Keure, Brugge, 2016, 15.

bekommernis aan over het verbod op instellen van bijkomende vorderingen eens de comparitie is gelast door de rechter. Het Nederlandse voorbeeld moet worden gevolgd – zoals eerder aangehaald – en er moet nog steeds de mogelijkheid bestaan voor de partijen om – indien nodig – bijkomende vorderingen in te stellen. Anders zullen er gelijklopende vorderingen ontstaan en dat maakt de massa van rechtszaken enkel groter. De partijautonomie moet dus uitdrukkelijk begrensd worden in de mate van het mogelijke, zonder er voor te zorgen – zoals nu wel het geval was in het wetsontwerp – dat er onnodig veel nieuwe zaken worden ingeleid zodat de partijen alle middelen toch kunnen aanhalen.

B. OVERHEID

116. De overheid en in het bijzonder het ministerie van Justitie, zou door de hervorming van de inleidingszitting enkel voordelen moeten teweegbrengen. “Sneller, efficiënter en rechtvaardige” procedures zijn de basis van het Justitieplan. De achterstand verkleinen is daar een grote stap van, en de comparitie kan daar alleen maar positief aan bijdragen. Financieel zal het positief zijn om de burgerlijke rechtspleging te vereenvoudigen, omdat een kortere procedure minder kosten voor de rechtsstaat met zich meebrengt. Aan de andere kant hangt hier ook een nadeel aan vast, de kosten van een hervorming zijn ook gigantisch. Bijvoorbeeld het voorstel om verplicht elektronisch het proces in te leiden bij het proefproject voor de rechtbanken van koophandel is een vereenvoudiging maar ook een grote kost voor de overheid.

117. De overheid als rechterlijke macht wordt wat anders onderzocht. Dat de rechters als onderdeel van deze overheid voordelen zullen hebben aan de comparitie is zeker. Zij zullen hun tijd niet meer moeten besteden aan lang aanslepende dossiers, maar snel recht kunnen spreken door een ‘kant-en-klaar’ dossier te krijgen voor de inleidende zitting of *de lege ferenda*, de comparitie. Nadelen zijn dat de taak van de rechter helemaal verandert. De vraag is maar of rechters hun aanpak gaan wijzigen omdat comparitie hen daar toe verplicht. Dit fenomeen was ook zichtbaar in het onderzoek van Klaassen in Nederland, waar uit bleek dat sommige partijen van mening zijn zij hun schikking als “dwangschikking” ervaren. De wijze waarop de rechter moet handelen tijdens de comparitie is iets wat zal moeten groeien door de jaren en waar de overheid ook in zal moeten investeren in opleidingen, evaluaties, opvolging en eventueel bijsturing indien nodig.

C. ADVOCATUUR

118. De advocatuur in Vlaanderen staat zeer negatief ten opzichte van het afschaffen van de inleidingszitting zoals wordt voorgesteld in Potpourri IV. Dat was reeds duidelijk uit de adviezen van de OVB. De grootste angst die er bij de advocaten in zit, is dat het systeem van comparitie na antwoord de meesterschap over het proces verschuift van de partijen

naar de rechter. De vraag is of de advocatuur klaar is voor de actieve rechter in België gedag te zeggen. Dit is ook een interessant onderwerp voor een – ander - uitgebreid onderzoek waarin niet alleen de Vlaamse advocaten worden ondervraagd naar hun opinie maar de gehele advocatuur in België moet worden behandeld.

CONCLUSIE

119. De eerste subonderzoeksvraag in deze masterscriptie was hoe het huidig systeem van de burgerlijke rechtspleging er uit ziet in België.

Eerst werd duidelijk dat de burgerlijke rechtspleging in België onder andere gekenmerkt wordt door twee beginselen. Enerzijds het beschikkingsbeginsel, dat de partijautonomie bewaakt en anderzijds het lijdelijkheidsbeginsel, dat de passieve rol van de rechter verankert. Toch ziet men een actievere rol in de ontwikkelingen van het procesrecht.

Daarna werden de gedinginleiding bekeken. De belangrijkste conclusies hier zijn dat er wordt aangenomen dat de dagvaarding de belangrijkste manier is tot inleiding. De dagvaardingstermijn en de inhoud van de dagvaarding werden onder de loep genomen, hier uit bleek dat er onder het Justitieplan (Potpourri I) al een verandering heeft plaatsgevonden met betrekking tot de inhoud van de dagvaarding. De evolutie is duidelijk merkbaar, en is een eerste stap richting de 'comparitie na antwoord' en het afschaffen van de inleidingszitting.

Uit het onderzoek naar de verschillende soorten behandelingen van het geding (korte debatten, schriftelijke verschijning en behandeling op tegenspraak) werd verhelderd dat de behandeling op tegenspraak de meest gangbare behandelingsvorm is. In dit onderdeel werd de instaatstelling op drie manieren besproken in het licht van de termijnen. Als dit wordt gelinkt aan de laatste bevindingen in dat onderdeel omtrent de hervormingen, kan het volgende worden geconcludeerd:

De minnelijke en rechterlijke conclusiekalenders zijn zeer innovatief en een grote stap vooruit voor de rechtspleging sinds de wet van 26 april 2007. De partijautonomie werd hier al voor een klein stukje verlaten, zonder dat er veel tegenwind kwam vanuit de actoren waar het onderzoek zich op fixeert.

Toch maakt dit onderdeel van de thesis glashelder dat er blijvende nood is aan veranderingen, omdat de gerechtelijke achterstand zeer hoog is.

120. In het kader van de tweede onderzoeksvraag, kwam in het tweede onderdeel van de thesis de kern van het onderzoek aan het licht: de hervorming van de inleidingszitting. Dat de achterstand er is en actief aangepakt wordt door de huidige legislatuur binnen justitie, is ontegensprekelijk. Het voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel werd samen met zijn adviezen geanalyseerd. Termen zoals de substantiëringsplicht, lange dagvaardingstermijnen, comparitie na antwoord, een geconcentreerde gedinginleidende akte en de actieve rechter vormen dit voorstel. Vooral het concentreren van het verweer van de eiser in de dagvaarding is een goede innovatie die neigt naar het Nederlandse systeem. Helaas is het voorontwerp omtrent dat onderdeel niet meegenomen in het wetsontwerp d.d. 15 juli 2016, omdat de adviezen hierover een negatieve weerklank hadden. De HRJ, OVB en RvS waren gekant tegen het voorontwerp

en de bedenkingen werden al in een tussentijdse conclusie opgenomen in dat hoofdstuk. De conclusie over de hervorming is volgende:

De hervorming van de inleidingszitting, m.n. het afschaffen er van en het invoeren van een comparitie na antwoord in de plaats, is zeker wenselijk. Maar de toepassing van een proefproject, enkel voor de rechtbanken van koophandel, is in de praktijk niet haalbaar zoals ze werd omschreven in het voorontwerp. Er moet meer rekening worden gehouden met de effectieve toepassing er van in de praktijk, zonder processuele basisbeginselen zoals het recht op een eerlijk proces, recht op behandeling door een eerlijke instantie en het recht op verdediging te raken.

Mijn persoonlijke visie is dezelfde, en werd reeds aan het einde van het hoofdstuk over de hervorming toegevoegd. De wetgever gaat zeer omslachtig en weinig ondoordacht te werk in het maken van het wetsontwerp. De actoren die het meeste invloed gaan voelen van de wetswijziging zouden geraadpleegd moeten worden. Als bijna-juriste, zou ik mij niet kunnen vinden in het voorontwerp van de wet. Ik verduidelijk dit graag met een voorbeeld. Stel dat ik een cliënt moet bijstaan in een burgerlijke procedure waarin deze de rol van de eiser heeft. Mijn cliënt vergat een belangrijke vordering in de dagvaarding, die ook zijn conclusie uitmaakt. Hij kan hier in de bewoordingen van het wetsontwerp niets meer aan veranderen en zal moeten leren leven met deze situatie. Als advocate zou ik mij niet in de positie willen bevinden waar ik aan mijn cliënt – die tevens een leek is wat juridische procedures betreft – moet beargumenteren waarom hij zich in de steek gelaten voelt door zowel mij als verdediging van zijn belangen, als door de rechter die hem verbiedt om de gehele zaak uiteen te zetten "omdat hij er maar eerder aan had moeten denken". Naar mijn mening raakt dat aan het recht op verdediging alsook aan het recht op behandeling door een rechterlijke instantie en is dit voorontwerp allesbehalve feilloos.

121. In de derde en vierde onderzoeksvraag werd het rechtsvergelijkend pad bewandeld. De methode van de burgerlijke rechtspleging in Nederland werd stapsgewijs onderzocht, op dezelfde vlakken als in België. Daar is de comparitie na antwoord de regel en werkt dit al ettelijke jaren. Voor een samenvatting hierover verwijs ik naar onderdeel 5, waarin het Belgisch en Nederlands systeem aan elkaar werden getoetst.

Wat naar mijn mening wel onweerlegbaar is, is dat de comparitie na antwoord werkt in Nederland. In België moet men enkel de verschillende elementen uit Nederland samen overnemen, en geen eigen invullingen creëren die dan – zie het voorontwerp – leemtes in de wet gaan maken. Ook in Nederland was de rechtsbasis voor de comparitie de efficiëntie van de procedure en het versnellen van de rechtspleging. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat dit na 15 jaar toch als effectief kan worden beschouwd.

122. Ten slotte moet de centrale onderzoeksvraag worden beantwoord in het licht van de titel van deze thesis. De hervorming van de inleidingszitting: *"Welke actoren zullen het meeste voordeel dan wel nadeel halen uit de hervorming van de inleidingszitting?"*.

123. Als de hervorming zou worden toegepast zoals in het voorontwerp, met een proefproject bij de rechtbanken van koophandel, is ze zeer nadelig voor de partijen in het geding omwille van deze twee belangrijke missingen in het voorontwerp.

Ten eerste, is de dagvaardingstermijn van twee maanden veel te lang. Een voorbeeld:

In geval van twee handelaars die een geschil niet kunnen oplossen, waarbij één van hen beslist te dagvaarden om sneller tot een oplossing te komen. De zaak komt volgens de advocaten van beide partijen in aanmerking voor een behandeling met korte debatten. Toch zal er hier geen mogelijkheid bestaan tot "snelle" afhandeling in de zin van de korte debatten, omdat er een dagvaardingstermijn van twee maanden is vooropgesteld.

Ten tweede, is de concentratie van het verweer in één conclusie (cfr. substantiëringsplicht) niet proportioneel met de regels omtrent het instellen van nieuwe vorderingen of het aanbrengen van nieuwe middelen. Dat laatste is wel het geval in Nederland, en daar werkt het systeem wél.

De hervorming zoals in het voorontwerp zal ook niet in goede aarde vallen binnen de advocatuur. In het laatste onderdeel werd al verduidelijkt hoe de advocatuur nog niet klaar is om de het lijdelijkheidsbeginsel los te laten. Als er een volledige *copy-paste* van het Nederlandse systeem zou komen (als jurist moet dit wel worden genuanceerd), zal er toch een nieuwe meester in het geding zijn en zullen de advocaten hier misschien uiteindelijk vertrouwd mee geraken en het systeem wel aanvaarden.

Voor de overheid zijn er voor- en nadelen. De financiering van hervormingen zal zwaar zijn, maar uiteindelijk zijn doel wel bereiken. De werking binnen de rechterlijke macht zal enorm moeten worden aangepast, maar zoals Sagaert en Scheers reeds hebben aangehaald: de nadelen wegen waarschijnlijk niet op tegen de voordelen, als we een kijkje nemen bij onze noorderburen.

124. Het eindoordeel is dat als de hervorming wordt toegepast zoals in Nederland, en niet enkel voor de rechtbanken van koophandel maar voor alle rechtbanken, het afschaffen van de inleidingszitting en het invoeren van de comparitie na antwoord, wel positief kan zijn in België voor de doelen van het Justitieplan te bereiken. Het is een lange-termijn doelstelling die na zijn invoering moet worden geëvalueerd op bepaalde tijdstippen. Mits wat bijsturing en bijscholing van de actoren binnen het justitieapparaat, ben ik alleszins een grote voorstander.

BIBLIOGRAFIE

Wetgeving

EUROPA

Aanbev. Raad (84), 28 februari 1984 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa inzake de principes van de burgerlijke rechtspleging ter verbetering van de werking van de rechtsbedeling

BELGIE

Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, BS 31 augustus 1992, 19.066.

Wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand, BS 22 juni 2007.

Wet van 19 oktober 2015, BS 22 oktober 2015.

Memorie van Toelichting, Parl. St. Senaat, 1989, 35, nr. 36.; Gedr. St., Kamer, 1991-92, 566/3.

Parl. St. Kamer, 2006-07, 51-2811/005.

Algemene beleidsnota justitie, Parl.St. Kamer 2015-16, nr. 54-1428/008.

Voorontwerp van de wet tot hervorming van de rechtspleging voor de rechtbank van koophandel, tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie.

Parl.St. Kamer, 2015-16, nr. 54-1986/001.

Parl. St. Kamer 2016-17, nr. 54-2259/1.

NEDERLAND

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Wet tot aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ter invoering van de elektronische indiening van de dagvaarding, Stb. 2012.

Wet van 13 juli 2016 tot wijziging van het Rv. en de algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht.

Memorie van toelichting, *Parl. St. Kamer*, nr. 34 059.

Parl. St. Kamer 2000-01, nr 50 0969/001.

Rechtspraak

HR 17 oktober 1997, NJ 1998, 508.

Cass. 27 mei 1994, *Arr. Cass.* 1994, 533, *RW* 1994-95, 1018

Cass. 24 november 1978, *Arr. Cass.* 1978-79, 341.

Cass. 15 december 1995, *Arr. Cass* 1995, 1136 en *RW* 1996-97, 234 noot.

Cass. 29 november 2010, *RABG* 2011, 402, noot B. MAES.

Cass. 23 januari 2014, A.R. C.12.0467.N; Cass. 17 januari 2002, C. 01.0128.

Kort. Ged. Rb. Luik 19 oktober 1984, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1985, 65, noot G. DE LEVAL;

Kort ged. Rb. Charleroi 11 januari 1989, *J.T.*, 1988, 540.

Gent 7^e kamer, 19 oktober 2009, 2007/AR/0871, onuitg.

Kh. Dendermonde 12 september 2013, *RW* 2014-15, 952.

Ktr Delft, 21 februari 2002, *Prg.* 2002, 5887.

Kantonrechter Assen 10 augustus 2010, NOOT: P.J.M. ROS (online vindplaats: kluwer navigator).

Rechtsleer

BOEKEN

ALLEMEERSCH, B., *Taakverdeling in het burgerlijk proces*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 671 p.

ALLEMEERSCH, B., en VAN ORSHOVEN, P., "Een wet... om wat te doen? En vanaf wanneer?" in P. Taelman en P. Van Orshoven, *De wet van 26 april 2007 tot wijziging*

van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht, Brugge, Die Keure, 2008, 189 p.

ALLEMEERSCH, B., en VAN ORSHOVEN, P., "Ingereedheidbrenging van de zaak" in P. Taelman en P. Van Orshoven (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, 189 p.

ALLEMEERSCH, B., VAN ORSHOVEN, P., en VOET, S., *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen*, Leuven, Acco, 2016, 435 p.

ASSER, C., *Procesrecht: Eerste Aanleg*, Deventer, Kluwer, 2016, 337 p.

ASSER, W.D.H., GROEN, H.A., VRANKEN, J.B.M., en TZANKOVA, T.J., *Reactie fundamentele herbezinning burgerlijk procesrecht*, Den Haag, BJU, 2006, 220 p.

BOONEKAMP, R., en VALK, L., *Stelplicht en bewijslast*, Deventer, Kluwer, 2017, 365 p.

BREWAEYS, E., CLIJMANS, N., MAES, B., VANLERSBERGHE, P. en VAN SCHEL, S. *Gerechtelijk privaatrecht... na de hervormingen van 2013-2014*, Brugge, Die Keure, 2014, 442 p.

BROECKX, K., en LAENENS, J., *Het Gerechtelijk Recht in een stroomversnelling*, Antwerpen, Maklu, 1993, 94 p.

BROECKX, K., "Een kritische kanttekening van een Vlaams processualist", in R. DE CORTE, MEEUSEN, J., RUTTEN, S., PERTEGAS, M. en VAN OEVELEN, A., *Hulde aan prof. Dr. Jean Laenens*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 393 p.

BROECKX, K., LAENENS, J., SCHEERS, D., en THIRIAR, P., *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 944 p.

CATTOIR, B., *Burgerlijk bewijsrecht: algemene praktische rechtsverzameling*, Mechelen, Kluwer, 2013, 620 p.

DAUW, P., *Burgerlijk procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 374 p.

DIRIX, E., TILLEMANS, B. En VAN ORSHOVEN, P., (eds.), *De Valks Juridisch Woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2001, 621 p.

JONGBLOED, A.W., *Inleiding nieuw burgerlijk procesrecht*, Den Haag, BJU, 2002, 125 p.

LANCKSWEERDT, E., *Gerechtelijke bemiddeling. Bemiddeling tijdens civiele gerechtelijke procedures*, Die Keure, Brugge, 2016, 182.

PITEUS, K. en TAELEMAN, P., "Partijautonomie en instaatstelling: een moeilijke balans?" in *Tien jaar toepassing wet 3 augustus 1992 en haar reparatiewetgeving*, Brugge, Die Keure, 184 p.

RUEB, A.S., *Compendium burgerlijk procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2013, 600 p.

RUEB, A.S. en STEIN, P.A., *Compendium burgerlijk procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2005, 600 p.

RUTGERS, R., 'Bewijslastverdeling naar Nederlands burgerlijk procesrecht. De ontwikkeling van een leerstuk' in R. DE CORTE, J. MEEUSEN, S. RUTTEN, M. PERTEGAS en A. VAN OEVELEN, *Hulde aan prof. Dr. Jean Laenens*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 224-225.

SCHEERS, D., "Was vroeger alles beter?" in *CBR Jaarboek 2007-2008*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 533 p.

SCHEERS, D., "Spreken is zilver, schrijven is goud. Over conclusies en moderne technologie" in V. PLEITGENOOTSCHAP, L. VAN DEN HOLE en J. VAN DONINCK, *Civiel procesrecht vandaag en morgen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 25 p..

SCHEERS, D. en THIRIAR, P., *Potpourri I*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 226 p.

SCHEERS, D. en THIRIAR, P., *Actualia gerechtelijk recht: Potpourri all the way*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 74 p.

SMETS, A., *Het recht op tegenspraak in civele geschillen*, Brugge, Die Keure, 2009, 527 p.

STEIN, H.A., *Civiel bewijsrecht*, Rotterdam, Brave New Books, 2014, 71 p.

VANLERBERGHE, B., "Actualia inzake de bewijsvoering, de overlegging van stukken en het deskundigenonderzoek" in *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 571 p.

VAN REEPINGHEN, *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, Brussel, Uitgeverij Belgisch Staatsblad, 1964, Brussel, X p.

VERSCHOOF, R.J. "De toepassing van de comparitie na antwoord in de Nederlandse civiele procedure" in HENRY, P., en D'HUART, V., (red.), *Beter concluderen, beter pleiten, beter vonnissen*, Gent, Larcier, 2009, 275-299.

TIJDSCHRIFTEN

AHSMANN, M.J.A.M., "Formele en materiële procesinleiding: over botsende rechtsbeginselen en de rol van de rechter voorafgaand aan en tijdens de mondelinge behandeling", *TvPP* 2017, 50.

ALLEMEERSCH, B., en MOSSELMANS, S., "Positieve motivering" in *RW* 2011-12, 85-88.

ASSER, W.D.H., "Stelplicht, een kraaienpoot op de weg naar de waarheidsvinding", *TCR* 2012, 107.

R. BOONE, "De rechten van verdediging schaden we niet", *De Juristenkrant* 2015, 8-9.

COX, C., "De oprit naar de file verbreden", *Jura Falc.* 2003-04, 491-553.

DAMMINGH, J.J., en VAN DEN BERG, L.M., "Inhoudelijke aspecten van KEI: waar gaat en waar moet het naartoe? Verslag najaarsvergadering Nederlandse Vereniging voor Procesrecht, *TCR* 2016, 2-9.

DAUW, P. en VOET, S., "Gewijzigd gerechtelijk recht. Wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand", *NJW* 2007, 588

DE JAEGERE, P., "Procederen na de wet van 26 april 2007 tot wijziging van het gerechtelijk wetboek", *Ad Rem* 2007, 13.

DEN TONKELAAR, J.D.A., "De regisserende zaaksrechter: de regierol van de rechter volgens KEI", *TCR* 2015, (105) 113.

HENDRICKX, K., "Syntheseconclusie", *De Juristenkrant* 2010, 4.

HONDIUS, H., "Kroniek Algemeen", *NTBR* 2016, 373.

JACOBS, M., *De substantiëringsplicht: een empirisch onderzoek*, X, onuitg., 5.

KLAASSEN, C., "Kroniek van de civiele rechtspleging", *NJB* 2015, (1028) 1029.

KLAASSEN, C., "Advocaat let op uw saeck", *Nederlands Juristenblad* 2017, 725.

KLAASSEN, C.J.M., "Het belang van het pleidooi, de kunst van het pleiten in de civiele procedure", *Ars Aequi* 2010, 827-828.

KLAASSEN, C.J.M., "De civiele procedure volgens KEI", *NJB* 2016, 74.

- KNAPEN, M., "Over doorhameren op een schikking", *Advocatenblad* 2009, 201?
- KRINGS, E., "Het optreden van de rechter bij het in staat stellen van het rechtsgeding" in *TPR* 2004, 369.
- LOCK, F.J.P., "KEI en wat er niet verandert in het procesrecht in het civiele hoger beroep" *TCR* 2016 3 (16).
- MAES, G., "Recht op tegenspraak", *NJW* 2014, 682.
- NOVAKOVSKI, T., "Een functionele substantiëringsplicht:illusie of werkelijkheid", *Themis* 2006, 4.
- OPLINUS, S., "Schikkingscomparitie en het her-oraliseren van de civiele procedure, *RW* 2009-10, (1370) 1377.
- PRAAGMAN, S., "Comparitirechters in eenzelfde zaak vergeleken: de individuele aanpak van de rechter", *BJU* 2011.
- SAGAERT, V., en SCHEERS, D., "Pleidooi voor de invoering van een comparitie na antwoord in de burgerlijke rechtspleging", *RW* 2014-15, 1602.
- SCHEERS, E., "Kalenderregeling niet van toepassing voor jeugdrechtbank", *De Juristenkrant* 2005, 4.
- SCHEERS, D., "Is er leven na de rol? Instaatstelling na de wet van 26 april 2007" *RW* 2007-08, 386-402.
- STEENBERGHE, E., "Vroegtijdige rechterlijke interventie? Een kwestie van afspreken en doen", *TMD* 2006, 18.
- TJONG TJIN TAI, E., "Is een dagvaarding een procesinleiding?" *Nederlands Juristenblad* 2016, 2-3.
- TJONG TJIN TAI, E., "Termijnen voor oproeping en verschijnen onder KEI", *TCR* 2016, 66.
- TOREMANS, T., "Voorstellen tot bijsturing van de burgerlijke rechtspleging – Verslag van het colloquium van het Interuniversitair Centrum voor Gerechtelijk Recht, *RW* 2005-06, 1278-1279.
- VANDERHAEGEN, F., "Bepalen van de oorzaak van de vordering", *NJW* 2009, 327-328.

VAN SEVEREN, V., "Beschikkingsbeginsel vs. Taak van de rechter", *NJW* 2014-15, 20.

WEFERS, H.W., "Digitalisering van de civiele procedure: gevolgen voor de procespraktijk", *TCR* 2015, 1 (6).

WETZELS, W.J.J., "De substantiëringsplicht: zin en onzin", *Praktisch Procederen* 2003, 1 (2).

INTERNETBRONNEN

Federaal regeerakkoord 10 oktober 2014, http://www.feweb.be/sites/default/files/FEDERAALREGEERAKKOORD_09102014.PDF, 109.

Advies HRJ Potpourri IV: http://www.hrj.be/sites/default/files/press_publications/ppiv-nl.pdf.

Het procesrecht als proces: preadvies NJV, <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/3036>, 73-76.

Ongelijkheidscompensatie bij stelplicht en bewijslast in het civiele arbeidsrecht en het ambtenarenrecht, <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/13979>.

<https://pure.uvt.nl/portal/files/1234403/Linden21-05-10.pdf>

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:
De hervorming van de inleidingszitting

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**
Jaar: **2017**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Ahmad, Fatima

Datum: **15/05/2017**